PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 2. štev. 232 - Cena 4.- lire | TRST, nedelja 3. marca, 1946 | Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1 - I. Tel. št. 93306 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

Pred prihodom zavezniške komisije

Kdo ima pravico govoriti v imenu ljudstva?

V kratkem bo ameriško-rusko-angleško-francoska komisija na našem ozemlju, ker bo zasliševala Primorce. Hotela bo vedeti, kam hočejo pripasti. V ta namen bo komisija sprejemala odposlanstva za odposlanstvom. Kaj mislite, kdo vse bo komisijo prosil za avdienco? Tri vrste činiteljev pridejo zlasti v poštev: politične stranke, druge organizacije, ter zastopniki oblastev. Oglejmo si nekoliko to stvar!

Politične stranke imajo polno pravico, da se bodo oglasile k besedi. Imajo pa pravico govoriti samo v imenu svojih članov. Čim večje je število pristašev, tem večjo avtoriteto ima stranka. In če je stranka razširjena po vsej deželi in ima za seboj velike množice, potem sme zares govoriti v imenu ljudstva. Nedvomno ima v tem pogledu na Primorskem prvenstvo Slovansko-italijanska antifašistična unija, kajti kar se tiče števila pripadnikov, se z njo ne more meriti nobena druga politična formacija.

Za avdienco bodo nadalje prosili odbori drugih organizacij: stanovskih, kulturnih, verskih in drugih združenj. Ti odbori imajo tudi polno pravico biti zaslišani, toda govoriti ne smejo v imenu ljudstva, ampak samo v imenu članov svoje organizacije.

V tretji vrsti pridejo do besede zastopniki civilnih in cerkvenih oblastev. Najprej o civilnih oblastnikih.

Ali ima zastopnik civilnega oblastva pravico govoriti v imenu ljudstva? Prav nobene. Ali smejo predsedniki conskega sveta izražati želje v imenu ljudstva? Ne in ne! Tak «signor presidente del consiglio di zona» lahko govori v svojem imenu ali pa tudi v imenu tistih, ki so ga imenovali na tisto mesto. Nima pa nobene pravice govoriti v imenu ljudstva. V živem spominu so nam fašistični podestati, ki so o priliki prefektovih obiskov na deželi radi nastopali in govorili «a nome di tutta la popolazione». V resnici pa jih za to nihče ni pooblastil, kajti 100% občanov je bilo proti njim in njihovim govorom. Prav tako veljavo bi imel danes govor kakšnih od zaveznške uprave imenovanih uradnikov. Ti so njene kreature in nimajo nikakega pooblastila od ljudstva.

Končno preidem k zastopnikom cerkvenih oblastev. Tu pridejo v poštev škofje, stolni kapitlji in župniki. Najprej besedo o škofih. To je silno važna postavka pred zavezniško komisijo! Ne pozabimo, da so na žalost, vsi škofje Italijani. Škof v Zadru je — Italijan. Škof na Reki je — Italijan. Škof v Poreču je — Italijan. Škof v Trstu je — Italijan. Škof v Gorici je — Italijan. To je na eni strani anahronistično, na drugi strani sila nevarno. Anahronistično: ne spada v naše čase. Kako to? Naše škofije zajf po veliki večini slovanske. Na čelo slovanskih škofij pa spada slovanski škof. To je tako naravno, kakor je naravno, da spada v italijansko škofijo italijanski škof, v nemško škofijo nemški šof in v culukafrsko škofijo culukafrski škof.

Da imamo italijanske škofe, pa je tudi nevarno. Kaj si bo mednarodna komisija mislila, ko bo videla pred sabo same italijanske škofe? Prvi vtis bo pač ta — in to je naravno —, da je prišla na italijanska tla. Ali ni že prisotnost italijanskih škofov prava mistifikacija, prava potvorba dejanskega narodnostnega števila v deželi?

Da so naše škofije po večini res slovanske, dokazuje preprosto dejstvo: V ogromni večini naših župnij ni niti enega vernika italijanske narodnosti, skoro nobene župnije pa ni brez slovanskih vernikov. Vzemimo za primer reško škofijo. Statistiko je priredil reški kanonik msgr. Mihael Hušo, ki je sicer številke zaokrožil, pri tem pa vestno upošteval pravilno sorazmerje.

Župnija	prebivalcev	Italijanov	Hrvatov	Slovencev
Beršeč	1200	—	1200	—
Brgud	1100	—	1100	—
Jelšane	4300	—	700	3600
Klana	1300	—	1300	—
Knežak	3200	—	—	3200
Lovran	4200	1400	2700	100
Moščenice	2400	—	2400	—
Opatija	3100	1400	1400	300
Podgraje	1400	—	—	1400
Poljane	1200	—	1200	—
Prem	1300	—	—	1300
Reka	48.000	30.000	15.000	3000
Rukavac	3300	—	3300	—
Trnovo	8108	108	—	8000
Veprinac	1800	—	1800	—
Volosko	3900	1500	2100	300
Zagorje	1600	—	—	1600
Zvoneča	2000	—	2000	—
Skupaj:	93.408	34.408	36.200	22.800

Torej Italijanov 34.408, Slovanov 59.000.

Ne pozabimo, da je to statistiko napravil pokojni kanonik leta 1930, to je potem, ko so fašisti že deset let izganjali naše ljudi in doseljevali tujce iz svojega kraljestva. Tudi ne smemo opustiti zanimive ugotovitve, da ima od 30.000 reških Italijanov najmanj ena tretjina slovanski priimek! Ako bi naši škofje to okoliščino v polni meri upoštevali, bi pred komisijo niti ne nastopili, ali pa bi vsak izmed njih moral takoj v začetku razgovora takole reči: «Gospodje komisarji! Ne čudite se! Jaz sem sicer Italijan, sem škof, toda v moji škofiji so kupnije po ogromni večini slovanske. Zato bi morali tukaj biti slovanski škofje. Da pa je danes tako, je to treba pripisati edino le rajnemu Mussoliniju, ki je velel: «Bisogna quanto prima italianizzare il confine orientale». Šele po tem uvodu naj bi škofje spregovorili.

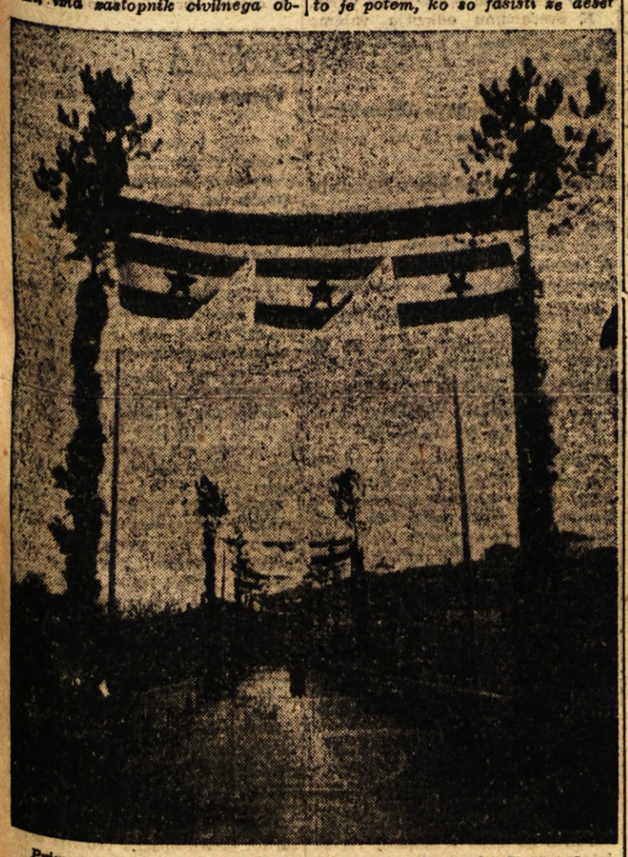
Na vrsto pridejo tudi stolni kapitlji. Kaj so stolni kapitlji? Stolni kapitelj je skupnost vseh kanonikov ene škofije. Tako imamo stolne kapitlje v Trstu, Kopru, Poreču, Gorici, na Reki in drugod. Stolni kapitlji bi prav tako utegnili napačno tolmačiti položaj. V njih so Italijani v večini, v tržaškem celò ni niti enega Slovana. Ako bi se v tem trenutku stolni kapitlji izrekli v imenu vernikov za Italijo, bi se s tem pregrešili ne samo proti Slovanom, ampak tudi proti Italijanom, kajti večina italijanskih delavcev se je izrekla proti Italiji.

In še nekaj besed o župnikih. Ali sme župnik pred komisijo tolmačiti želje in težnje ljudstva? Da in ne. Kakor pride.

Kateri italijanski župnik, ki ga je fašizem poslal med Slovane, in ki ve, da so vsi verniki v župniji za Jugoslavijo, bi smel kot duhovnik za svoj kraj nastopiti v prilog Italije? In kateri slovanski župnik, ki službuje med Slovani, pa ve, da so vsi verniki za Jugoslavijo, ne bi tudi dejansko v tem smislu tolmačil ljudskega razpoloženja?

Toda tudi če je župnik Italijan in službuje med Italijani, pač ne more in ne sme kot duhovnik govoriti v prilog Italije, če ve, da se križajo nazori in težnje ljudstva, med katero je postavljen. Kajti v tem primeru bi se župnik trikrat pregrešil: Z lažjo, ker bi očitno lagal; z varanjem, ker bi komisijo očitno varal; z zlorabo vere, ker bi bil največji greh. Gorje, če bi se to res zgodilo, kajti zloraba vere v politične namene, se kaznuje, kakor uči zgodovina, z odpadanjem ali celò odpadom od Cerkve.

VIRGIL ŠČEK

Primorske vasi se pripravljajo za sprejem komisije. Vrsta slavolokov na cesti, ki pelje s Proseka na Kontovelj.

Z dinamitom na slavoloke

Tržiška reakcija že nemoteno uporablja eksploziv

«Voce libera» in njeni humoristični trabanti so se večkrat poskušali norčevati iz napisov in slavolokov, ki jih dela tukajšnje ljudstvo. Včerajšnji dogodek v Tržiču pa je zopet dokaz, da je bil za vsem tem norčevanjem vselej le slabo prikrit strah — pred resnico.

V noči s 1. na 2. marec so eksplodirale mine pod tremi slavoloki, ki jih je postavilo ljudstvo v Tržiču, da izrazi svojo voljo po ljudski oblasti in Titovi republiki. Slavolok pri mostu «Anconette» je popolnoma porušen, dva druga pa sta le nagnjena. To je do sedaj najtežji zločin reakcije v Tržiču, in Julijski krajini sploh zločin, ki je popolnoma jasno dokazal, kako zelo se maloštevilne propalice bojijo, da bi svet izvedel za resnično voljo ogromne večine tržiškega ljudstva.

V ljudstvu Julijske krajine vse bolj in bolj raste občutek nesigurnosti in nezaščitenosti. Primer v Renčah, ko so teroristi iz civilne policije ugrabili celo angleškega kapetana, primeri drznih ropov, posebno v Brdih in zapadni Primorski, vse to je dovedlo do tega, da ljudstvo kljub (ali zaradi?!) «blagodati» civilne policije čuti potrebo, da se samo varuje s stražami, ki sicer brez orožja in disciplinirane organizacije, zato pa z dobro voljo in žalostno zavestjo potrebe, po poedinih vaseh čuvajo slavoloke — in tudi varnost in imetje vaščanov...

Stalno smo prisiljnei opozarjati, kam nas vodi prizanesljivost napram ostankom fašizma in pri nas bolj kot kjerkoli razbohotenim neofašistom, dejstvo pa, da lahko še nemoteno in nekaznovano pripravljajo atentate, je le žalosten dokaz pravilnosti naših trditev. Včeraj s črnilom in umazanijo po slovenskih in svobodoljubnih italijanskih napisih, danes z dinamitom na slavoloke, in jutri?! še so nam preveč v spominu atentati na «Lavoratore» in Narodni dom, nasilja, ki so bila na las podobna nedavni polzkušeni ugrabitvi gospoda kapetana Šterna, vsi oni skvadristični podvigi, katerim so na las podobna, današnja reakcionarna «junaštva» in ki so nas privedli v one žalostne, stokrat preklete čase fašizma, ki so nas dovedli do tega, da smo morali mi in vsi svobodoljubni narodi sveta preliti toliko krvi za ohranitev civilizacije, za kulturo sodobnega človeštva, za osnovna načela človečanskih pravic in demokracije.

Opozorjamo pristojne oblasti in vso svetovno in domačo javnost, da tako ne gre dalje. Mar hočejo narodi naših zaveznikov, da se ponovi strašna tragedija, v kateri so že enkrat krvaveli? Ta zadnji atentat v Tržiču je dokaz, da tu ne gre več za navadno strahovanje ljudstva s strani reakcionarnih vojnih zločincev. Tu gre za ustvarjanje ognjišča mračnih elementov, ki so že enkrat skuhali krvavi ples. Ali mora biti res prav naša pokrajina eldorado za vse te izmečke naprednih človeških skupnosti?

Za pravično rešitev tržaškega vprašanja

Delavci in nameščenci kurilnice državnih železnic v Mariboru so poslali Pokrajinskemu NOO za Trst in Primorje sledečo brzojavko:

«Delavci in nameščenci kurilnice državnih železnic v Mariboru budno zasledujemo vaše delo za pravično rešitev tržaškega vprašanja. Soldarni z našim tržaškim in primorskim ljudstvom vam bomo pomagali, da se ta naša upravičena zahteva čim prej uresniči. Zato tako naprej! Uverjeni smo, da bo pravica zmagala. Smrt fašizmu — svoboda narodu! — Sindikat kurilnice, Maribor.»

Proučevanje italijansko - avstrijske meje

London, 2. — Svet namestnikov zunanjih ministrov je včeraj prvič preučil vprašanje avstrijske - italijanske meje, eno izmed mnogih kočljivih točk pogodbe z Italijo. Doslej ni nobena velesila uradno pojasnila svojega stališča.

68. obletnica osvoboditve Bolgarije

Sofija, 2. - Tanjug — Dopisnik Tanjuga poroča, da je v okviru priprav za proslavo 68. obletnice osvoboditve Bolgarije izpod 500-letnega turškega suženjstva izdal sofijski mestni akcijski odbor za proslavo poziv, v katerem poziva vse odbore Domovinske fronte in njenih strank, naj mobilizirajo vse svoje sile v proslavo tega velikega narodnega praznika.

Salaszy obsojen na smrt

Budimpešta, 2. — Bivši madžarski ministrski predsednik Salaszy in 6 članov njegove vlade je bilo obsojeno na smrt od ljudskega sodišča v Budimpešti.

Naš krvavi plebiscit

22. VI. 1922, ko še ni bilo fašizma:
so italijanski nacionalisti izvršili ekrazitni atentat na šolsko poslopje v Šempolaju pri Nabrežini, kjer je s svojo družino bival šolski upravitelj Janko Furlan.

V. Poglavje: Zločini v Herpeljskem okraju.

SOCERB. 8. marca leta 1943 so v zgodnjih jutranjih urah pridrveli v vas s kamioni italijanski orožniki, in odpeljali 5 fantov. Mobilizirali so jih v kazenske bataljone ter jih odpeljali v Aquilo.

Dne 2. oktobra 1943 so Nemci o priliki pohoda po Istri, kjer so požigali, ropali in morili, pridivjali tudi v Socerb, pokradli 5 posestnikom 3 prašiče in 25 komadov perutnine. Poleg tega so odnesli tudi mnogo perila in oblek. Požgali so 13 gospodarskih poslopij. Prizadeti so: Anton Božič, Anton Korošec, Josip Korošec, Lovrenc Barut, Ivan Barut, Ivan Krmec, Socerbe Božič, Ivan Bandi, Anton Korošec (ni istoveten s prejšnjim) Josip Sancin, Josip Korošec (ni istoveten s prejšnjim) Andrež Grahonja in Anton Božič (ni istoveten s prejšnjim). V avgustu 1944 so Nemci odpeljali nekemu posestniku 3 glave goveje živine in 6 posestnikom odnesli obleke ter perilo.

V septembru 1944 so Nemci mobilizirali za prisilno delo pri protitankovskih jarkih 8 oseb. Ti so: Jožef Barut, Ivan Barut, Ivan Božič, Boris Božič, Jožef Krmec, Lovrenc Barut, Socerb Božič in Oskar Božič.

Dne 1. maja 1945, ko se je približevala jugoslovanska vojska, so Nemci streljali s topovi na vas in porušili hišo Josipa Božiča.

PREBENEG. V letih 1941-42 in 1943 so Italijani prisilno mobilizirali 5 moških in jih odpeljali v kazenske bataljone v Italijo.

Dne 2. oktobra 1943 so italijanski fašisti in Nemci ob priliki pohoda po Istri pridrveli v vas, jo obkolili, vse preiskali in izropali, ter nato zažgali 12 hiš in gospodarskih poslopij. Prizadeti so naslednji: Anton Bandi, Anton Bandi (ni istoveten s prejšnjim) Antonija Rapotec, Josip Bandi, Rudolf Bandi, Anton Kozina, Jakob Bandi, Josip Krmec, Karolina Krmec, Viktor Pečar, Anton Grahonja, Josip Kocjančič. Istega dne so odpeljali Viktorja Bandija, ki so ga pozneje poslali v Nemčijo, Jožefa Bandija, ki se je vrnil v juliju 1944, in Marijo Klevič, ki se je vrnil čez 8 dni.

13. junija 1944 so iz Trsta pridrveli v vas italijanski fašisti in Nemci ter aretirali 3 osebe: Petra Slavca, Josipa Žerjala, ki so ga odpeljali v Nemčijo in Frančiško Žerjal, ki so jo tudi odpeljali v Nemčijo. Istega dne so napravili preiskavo po vsej vasi ter pokradli razne predmete. Poleg tega so odpeljali 2 prašiča, 25 komandov perutnine in požgali 2 gospodarski poslopji, ki sta bili last Marije Kraljič in Petra Kraljiča.

V juliju 1944 so Nemci aretirali Ivana Rapotca, ga odpeljali na Kozino, od tam na Opčine. Do danes se o njem nič ne ve. Aretirali so tudi Nado Rapotec, jo odpeljali na Kozino, od tam pa v internacijo v Nemčijo. Vrnila se je junija 1945. V avgustu istega leta so Nemci odpeljali Ano Parovel, Miro Bandi in Elmiro Kocjančič. Odvedli so jih na Kozino, nato na Opčine. Do sedaj se še niso vrnile. Govori se, da so jih ustrelili. Dne 23. avgusta so pridivjali Nemci iz Milj ter odpeljali 9 oseb: Antona Grahonjo, Jožefo Grahonja, Marijo Grahonja, Angelo Bandi. Prvi se je po štirih dneh vrnil, drugo so poslali v Nemčijo in se doslej še ni oglasila, tretjo in četrto so odpeljali na Opčine, kjer so ju mučili in nato ustrelili. Lucijo Bandi so odpeljali na Opčine, od koder se je vrnila čez nekaj dni. Odpeljali so tudi Antona Bandija, Josipa Bandija, Ivana Blokarja in Antona Kozino, ki so se čez nekaj dni vrnili. 13. januarja 1945 so Nemci odpeljali v tržaške zapore Josipa Kocjančiča, od koder se je vrnil v aprilu tega leta. 15. januarja istega leta so Nemci zopet pridivjali v vas in aretirali: Romana Kraljiča, Antona Bandija, Angelo Bandi in Petra Bandija. Odpeljali so jih v tržaške zapore, od koder so se vrnili čez tri mesece. Dne 23. januarja 1945 so Nemci umorili Ivana Slavca, 26. januarja istega leta so odpeljali Zelka Tula, ga odpeljali v Trst in dodelili nemški vojski, od koder je čez nekaj dni pobegnil v partizane.

Dne 1. maja 1945 so Nemci, ki so se umikali pred Jugoslovansko vojsko, streljali s topovi na vas ter pri tem delno porušili 5 gospodarskih poslopij, razbili vse šipe, ubili 1. junico in težko ranili Cvetko Cergolj z Beke, ki je pozneje umrla. Prizadeti so bili sledeči posestniki: Albin Žerjal, Jožefa Žerjal, Jožef Prašelj, Jožefa Kočevar in Anton Bandi.

KASTELEC. Italijani so leta 1943 v vasi prisilno mobilizirali za delo bunkerjev enega fanta.

Dne 8. marca 1943 so Italijani prišli v zgodnjih jutranjih urah v vas in odpeljali 7 mladeničev. Spravili so jih v kazenske bataljone v Aquilo.

Nemci so 2. 10. 1943 ob priliki pohoda po Istri obkolili vas, vse prevrgli in zažgali štiri gospodarska poslopja. Obenem so po vasi plenili in odnesli razne predmete. Lastniki požganih poslopij so: Andrej Kočevar, Peter Pasarit, Josip Andrejašič in Ivan Andrejašič. Isti dan so aretirali Viktorja Miheliča in ga odpeljali v Trst, od koder se je vrnil 18. oktobra. V juniju 1944 so aretirali Angela Mihalića ter ga odpeljali neznano kam. Dosedaj se še ni vrnil. V februarju 1944 so Nemci odpeljali dve glavi goveje živine in razna živila. V septembru 1944 so Nemci odpeljali na prisilno delo pri utrdrbah sledeče ljudi: Jožefa Baruta, Jožefa Krmca, Jožefa Andrijašiča, Lovrenca Pasarita, Viktorja Mihalića, Albina Petarosa, Andreja Kočevarja, Viljema Kočevarja, Cvetka Kočevarja, Vinka Grahonjo, Josipa Caha, Viktorja Božiča, Ivana Dariša, Ivana Božiča, Albina Grahonjo, Petra Pasarita, Mirka Pasarita, Alojzija Pasarita, Emo Pasarit in Karolino Božič. Nemci so bivali v vasi od 4. septembra 1944 do 29. aprila 1945. Na komandi je bil za tolmača neki Josip Stamber, učitelj iz Maribora. Bil je zagrizen nemškutar.

Napredno človeštvo zahteva odstranitev falangističnega režima

Moskva, 2. — Komentar Jermašova po moskovskem radiu. — Rabelj španskega ljudstva je izvršil nov, podel zločin, ki je povzročil izbruh ogorčenja svetovnega javnega mnenja. Usmrtitev Garcie in njegovih 9. tovarišev po španskih hitlerjevcih je povzročila energični protest demokratičnih narodov. Sekira španskih fašistov se je omadeževala s krvjo tisočev oseb in s trpljenjem drugih tisočev, ki so zaprti v Francovih ječah. Glavni odbor angleških sindikatov je odobril resolucijo, ki zahteva pretrganje stikov s Francom. Isto resolucijo je odobrilo 8 delegacij najvažnejših ameriških organizacij, med katerimi je tudi Kongres industrijskih sindikatov.

Svoje ogorčenje napram Francovemu režimu so izrazili kongres ameriških žena, demokratični blok Argentinije, občinski svet v Budimpešti, češkoslovaški delavci, madžarska vlada ter demokratski krogi Pariza zbrani na skupščini, ki se je je udeležilo 30.000 oseb.

Tajnik francoske generalne konfederacije dela Louis Saillant, ki je predsedoval temu zborovanju, ni v svojem govoru izrazil samo enoglasnega mnenja francoskih delavcev, pač pa tudi mnenje protifašistov vseh držav, ko je izjavil, da je treba pretrgati stike s Francom in izrazil željo, naj Francija, Velika Britanija in ZDA to napravijo.

Francoska vlada je odredila zaporo francosko-španske meje, ter je ponovno opozorila ZDA in Veliko Britanijo na dejstvo, da položaj v Španiji ogroža mednarodno varnost.

Razširjen ameriški list «New York Times» je objavil dne 25. februarja komentar o tragediji španskega ljudstva pod fašističnim jarmom in terorjem. «Besni teror, kaos in gospodarska nezakonitost označujejo», kakor pravi dopisnik «New York Timesa», «današnje življenje v Španiji».

List «New York Times» potrjuje, da si želi nič manj kot 70% španskega prebivalstvo iz vsega srca republike in da bi se tudi ostalih 30% rado otreslo falangističnega režima. Toda Franco dobi še vedno branitelje. Ne moremo iti mimo člankov konzervativnih listov «Daily Telegrapha» in «Morning Posta», ki z grozotno brezbrižnostjo za tragedijo španskega naroda izjavljata, da lahko Franco uganja svoje podlosti in da ne sme nobena država dražiti falangističnega krvoloka s protesti proti njegovim zločinom, ker bi se s tem, kot trdita ti konzervativni glasili, Francova oblast še bolj ojačala.

Ni prvič, da slišimo podobne ugotovitve. Prav to so govorili o Hitlerju, Mussoliniju in japonskih roparjih. Na predvečer napada na Poljsko so govorili: «Ne motimo jih, ne vznemirjajmo jih!» Vsakdo ve, kam je to privedlo.

Glas svobodoljubnih uradov postaja vedno močnejši, ko zahteva likvidacijo falangističnega režima.

Ogorčenje jugoslovanskih narodov

Beograd, 2. - Tanjug — Zločinska usmrtitev španskih borcev za svobodo Christjana Garcie, Fernandeza in njegovih tovarišev je povzročila veliko ogorčenje vsega jugoslovanskega javnega mnenja, ki se izraža v celi vrsti manifestacij in resolucij proti Francovi fašistični diktaturi nad španskim ljudstvom.

V tej zvezi objavlja današnja «Borba» dolg uvodnik, ki poudarja, da postaja Francov režim iz dneva v dan bolj odkrita podlaga za zbiranje in reorganizacijo sil najbolj zakrknjenih sovražnikov miru in demokracije.

Članek poudarja, da so ZN na svoji zadnji glavni skupščini v Londonu obsodili Francov režim kot izrazito fašističen. Posledica tega je sklep, da Francova Španija ne bo sprejeta v organizacijo ZN. Ko je stavil v tem smislu predlog, je panamski delegat navedel dokumente o nezaslišanem nasilstvu, ki ga izvaja Franco nad španskim svobodoljubnim ljudstvom. Po dokumentih, ki jih je predložil panamski delegat Poras, je samo v barcelonskih ječah nad 30.000 političnih jetnikov. Prilike v koncentracijskih taboriščih je delegat Poras primerjal z nemškim taboriščem smrti v Belsenu.

List «Globo», ki izhaja v Rio de Janeiru, je objavil dokumente, ki dokazujejo, da je v Španiji pod policijskim nadzorstvom najmanj 300.000 domoljubov, ki ne smejo zapustiti svojega bivališča. «Globo» poudarja, da so v Španiji naši zavetišče številni fajstični elementi iz drugih dežel. «Francova Španija je postala ognjišče nevarnih zarot mednarodnega razbojništva. Resni znaki potrjujejo, da so fašistični zločinci, skriti v Španiji, že pričeli na veliko svojo delovnost za vzpostavitev in povezavo centrov fašističnega odpora ne le v Evropi, temveč tudi na zahodni polobli.»

«Borba» poudarja nato, da Franco zadnje čase ni samo povečal terorja, ampak da zbira in reorganizira na španskem ozemlju fašistične tolpe iz drugih evropskih držav. To kaže, da smatrajo fašistični španski avtokrati, da je prišel zanje čas, da pričnó z odkritimi fašističnimi napadi.

Članek poudarja zlasti, da se med Francovimi sodelavci posebno Vatikan kaže vedno bolj in bolj kot zaščitnik fašizma v Španiji.

Dogodki so pokazali, da Vatikan ni edini zaščitnik fašizma v Španiji. Demokratično javno mnenje je pokazalo posebno upravičeno vznemirjenost. Zaradi nenavadne popustljivosti, ki jo kažejo nekateri britanski in ameriški krogi napram Francu.»

V zvezi s tem navaja «Borba» prodajo ameriških letal Francovi Španiji, pisanje reakcionarnega tiska in zagovor Francovega režima, podporo, ki jo dobivajo španski monarhisti pod vodstvom Don Juana.

«Borba» zaključuje: «Fašizem v Španiji predstavlja še nepogaseno ognjišče nove vojne nevarnosti, novih izzivanj proti miru in svobodi evropskih narodov Jugoslovanski narodi, verni miru in demokraciji, zavedajoč se grozot, ki jih mora danes trpeti špansko ljudstvo — saj so sami osebno pretrpeli fašistični teror — se soglasno in energično pridružujejo protestom proti Francovemu zločinskemu režimu in vsem drugim poskusom fašistične diktature v Španiji.»

Zbiranje španskih sil na francoski meji

Pariz, 2. - VZN — Kot poroča dopisnik lista «Ce Soir» s francosko španske meje, je Franco zbral vzdolž meje približno 200 tisoč mož redne vojske in vojakov iz Maroka.

Neki stari španski duhovnik, ki je zbežal pred Francovo policijo, in se umaknil v Francijo, je izjavil dopisniku, da teroristični režim v Francovi Španiji zavzema vsak dan večji obseg. Duhovnik je dodal, da so asturski zagrozili s stavko, če bo Franco začel ofenzivo proti «odporniškemu gibanju tega predela».

Poročajo, da so novico o usmrtitvi Garcie in njegovih tovarišev javili družinam po kuratu zaporov, ko so prinesle jetnikom živila. «Umrli so junasko ter klicali živela republika!» je dejal kurat.

ZSSR in Mongolska republika

**Moskva — (Levinov komentar po moskovskem radiu). — Pogodba prijateljstva in medsebojne vojaške pomoči ter dogovor o gospodarskem in kulturnem sodelovanju, ki sta bila sklenjena med Sovjetsko zvezo in Mongolsko ljudsko republiko, predstavljata nadaljnjo okrepitev prijateljskih vezi med sovjetskim in mongolskim ljudstvom. To prijateljstvo se je rodilo v skupni borbi proti skupnemu sovražniku. Leta 1921. je Rdeča armada osvobodila sovjetski Daljni vzhod od japonskih čet in je hkrati pomagala mongolskemu ljudstvu pregnati oddelke belogardistov in japonskih agentov, ki so se razmestili po mongolskem ozemlju. Med leti 1930. in 1940., ko so se japonski imperialisti polastili Mandžurije in razširili svojo ekspanzijo na vzhod, so se začeli zbirati grozeči oblaki na obzorju mongolske republike. Zunanjo Mongolijo z dne 12. marca 1939. Sovjetska zveza brani meje Mongolske ljudske republike kakor svoje lastne meje. Toda japonski militaristi niso upoštevali dejstva, da je sklenila Sovjetska zveza z Mongolsko ljudsko republiko «gentlemanski» dogovor o vzajemni pomoči. V nekem intervjuju je tovariš Stalin leta 1936. izjavil, da bo Sovjetska zveza nudila mongolskemu ljudstvu vojaško pomoč v primeru japonskega napada na Mongolsko ljudsko republiko. Japonski imperialisti se pa zato niso brigali. Leta 1939., v dobi, ko je bil s posebnim političnim dogovorom sklenjen napadalni blok Berlina in Tokija, je tov. Molotov v svojem govoru, ki ga je imel v marcu 1939. na zasedanju vrhovnega sovjeta ZSSR, opozoril japonske imperialiste, da bo na osnovi pogodbe o vzajemni pomoči med ZSSR in Števali tega opozorila in to jih je stalo drago. Poleti leta 1939. so japonske čete vdrle na ozemlje mongolske republike. Rdeča armada pa je skupno z vojaškimi edinicami mongolske armade prizadejala japonskim napadalcem silovit poraz. Japonska vojska je izgubila tisoče ljudi, mrtvih in ranjenih. Na stotine japonskih letal je bilo uničenih. To ni bil samo udarec za japonsko armado, pač pa tudi udarec za protisovjetske napadalne načrte japonskih imperialistov. Saj je to odredilo stališče Japoncev v sovjetsko-nemški vojni. Kakor je znano, so se japonski imperialisti zavezali napram hitlerjevski Nemčiji, da vstopijo v vojno proti Sovjetski zvezi šele takrat, ko bo Nemčija dosegla odločilne uspehe, neko predvideno črto od Volge do Arhangelska. Toda Japonska ni imela prilike pričakati teh nemških uspehov.*

Med drugo svetovno vojno se je prijateljstvo med Sovjetsko zvezo in Mongolsko ljudsko republiko še bolj ojačilo. Mongolsko ljudstvo se je zavedalo, da ni prišla pod nov japonski red samo po zaslugi Sovjetske zveze.

10. avgusta 1945., dan po vstopu Sovjetske zveze v vojno proti Japonski, je Mongolska ljudska republika na osnovi pogodbe o vzajemni pomoči napovedala Japonski vojno in prispevala k njenemu dokončnemu porazu. 28. oktobra 1945. se je v Mongolski ljudski republiki vršil plebiscit o vprašanju neodvisnosti dežele, ki ga je odrejal kitajsko-sovjetski dogovor z dne 14. avgusta 1945. Kakor je znano, je Mongolska ljudska republika ali Zunanja Mongolija že pred vojno bila brez vsake zveze s Kitajsko, Kitajska pa ni uradno priznala neodvisnosti Mongolske ljudske republike.

5. januarja 1946. je Kitajska uradno priznala neodvisnost Mongolske ljudske republike. Pomoč Sovjetske zveze je bila za varnost mongolskega ljudstva prvorazrednega pomena, kakor tudi za njegov uspešen gospodarski in kuturni razvoj.

25 let obstoja Mongolske republike je doba velikih uspehov. Dežela, ki je bila prej zaostala in zatirana, se je spremenila v neodvisno republiko, in je uspešno razvila svoje lastno gospodarstvo in lastno kulturo.

Nova vojaška in prijateljska pogodba o vzajemni pomoči ter sporazum o gospodarskem in kulturnem sodelovanju bosta še bolj utrdila prijateljske odnose med obema državama. Te pogodbe predstavljajo še širšo osnovo za politično, gospodarsko in kulturno sodelovanje med Sovjetsko zvezo in Mongolsko ljudsko republiko. Poleg tega je prijateljstvo med Sovjetsko zvezo in Mongolsko ljudsko republiko zelo važen činitelj za zagotovitev miru in varnosti na Daljnem vzhodu.

Ista usoda jugoslovanskega in belgijskega ljudstva

Beograd, 2. - Tanjug — Novo imenovani belgiski poslanik v Jugoslaviji Georges de Coigne je predložil danes dopoldne svoje poverilnice predsedniku predsedstva narodne skupščine FLRJ dr. Ivanu Ribarju. Ob predaji poverilnic je belgijski poslanik dejal:

«Ne brez ganotja sem se vrnil v Beograd, kjer sem pričel svojo karjero. Na žalost je bilo to, kot danes, po končani vojni, ki je razdejala in opustošila naši dve deželi. Sovražnik je bil isti. Zaradi tega prosim vaso ekscelenco, naj posreduje pri predsedstvu narodne skupščine moje zagotovilo, da ne bom varčeval z naporom za okrepitev in razvoj vezi, ki so vselej tesno združevale naši dve deželi, ki sta postali v 25. letih dvakrat žrtev istega napadalca, ki ju je nameraval podjarmiti in zasužnjiti.

Slavna osvobodilna borba pod poveljstvom maršala Tita je bila srečna krona dolge borbe jugoslovanskih narodov.»

Predsednik dr. Ivan Ribar je v svojem odgovoru dejal med drugim: «V izredno čast si štejem, da lahko posredujem vasa čustva pri predsedstvu narodne skupščine FLRJ. Srečen sem, da vam lahko v njegovem imenu in v svojem lastnem imenu izrekam dobrodošlico v naši deželi, ki je prav tako kot vasa toliko pretrpela med vojno. Pri nas boste našli ljudi dobre volje, ki vam bodo pomagali z vsemi svojimi močmi za zbližanje naših dežel.

Osebno se vam zahvaljujem za želje in v imenu svoje dežele želim vaši ekscelenci obilo uspeha v novem, konstruktivnem delu, ki ste ga tako srečno začeli na poti napredka.

Prepričani smo, da bosta naši dve deželi ravno zaradi nepravičnega trpljenja v dveh svetovnih vojnah, ki ga je povzročil skupni sovražnik, posebno prispevali k trajnemu miru.»

Matične knjige prešle v državno pristojnost

Beograd, 2. - Tanjug — Zakonodajna odbora obeh domov jugoslovanske narodne skupščine sta v načelu odobrila zakonski načrt o državnih, rojstnih, poročnih in smrtnih matičnih knjigah. Te matične knjige bodo sedaj v Jugoslaviji uvedene v skladu s čl. 26 ustave, po katerem bodo matične knjige, ki jih sedaj vodijo različne verske ustanove, prešle v državno pristojnost.

KRATKE VESTI

PRAGA. Češkoslovaški minister dr. Solte je sprejel 96 jugoslovanskih pionirjev, ki so od novembra preteklega leta na okrevanju v Koričanih pri Brnu in se bodo čez teden dni vrnili v domovino.

FRANKFURT. Ameriške zasedbene oblasti so javile, da so 34 znanih nemških bančnikov obtožili podpiranja nacističnega gibanja.

SOFIJA. V varni je bila otvorjena tretja bolgarska univerza.

REKA BO IZVOLILA SVOJO LJUDSKO OBLAST

Reško ljudstvo se že dalj časa pripravlja na demokratične volitve ljudske oblasti, ki se bodo vršile jutri dne 3. t. m. To ljudstvo veruje v zmago ljudske demokracije, v zmago ogromne večine delovnega ljudstva, v zmago, ki mu bo za vedno zajamčila boljšo in srečnejšo prihodnost. Ljudske množice vlagajo zato vse svoje napore, da bo ta zmaga tudi veličastna, največja zmaga delavcev, obrtnikov, ljudskih razumnikov, žena in mladine mesta Reke.

Ljudske množice Reke so to veliko voljo manifestirale že na neštetih predvolivnih sestankih in zborovanjih, z neumornim delom na polju obnove in izgradnje svobodne Reke. Delavci, delovna inteligenca in vse pošteno ljudstvo poleg dela na polju obnove, neumorno sodeluje tudi pri objasnjevanju volivnega pravilnika in volivnega sistema. Napredne množice nočejo, da bi zaradi nepoučenosti kak meščan ali meščanka ostal pasiven.

Množične priprave

Na Reki so zato vsak dan množični predvolivni ulični sestanki, na katerih se meščani in meščanke seznanjajo s pravili in načinom glasovanja. Po rajonih so do sedaj imeli devet posvetovanj skupno z vsemi volivnimi odbori. Na teh sestankih so na isti način kot so izbrali kandidate za mestno ljudsko skupščino, izbrali tudi kandidate za rajonske odbore. Vsak rajon ima po dve kandidatni listini organizacije SIAU. Prvi rajon ima v listini po pet kandidatov, drugi rajon dve listi po devet kandidatov, tretji dve listi organizacije SIAU in eno neodvisno po osem kandidatov, četrti rajon pa ima dve listi po osem kandidatov vsaka. Te liste so v odrejenem časovnem roku objavili. Po treh dneh jih je potrdila rajonska volivna komisija.

Ljudstvo se zlasti zanima, ako so v volivne sezname vnešena imena vseh volivnih upravičencev. Zaradi informacij meščani in meščanke vsak dan prihajajo na centre rajonskih odborov. Kandidatne listine za mestno ljudsko skupščino in za rajonske dele so že izstavili po mestu. Dokončali so tudi vse tehnične priprave. Pripravljeni so volivni lističi. Stošest volišč so izbrali tako, da bodo pristopni vsem volivcem. Da bo omogočeno glasovati tudi težjim bolnikom, ki so doma, so za njih pripravili prevozna sredstva. V bolnicah samih pa so uredili volišča.

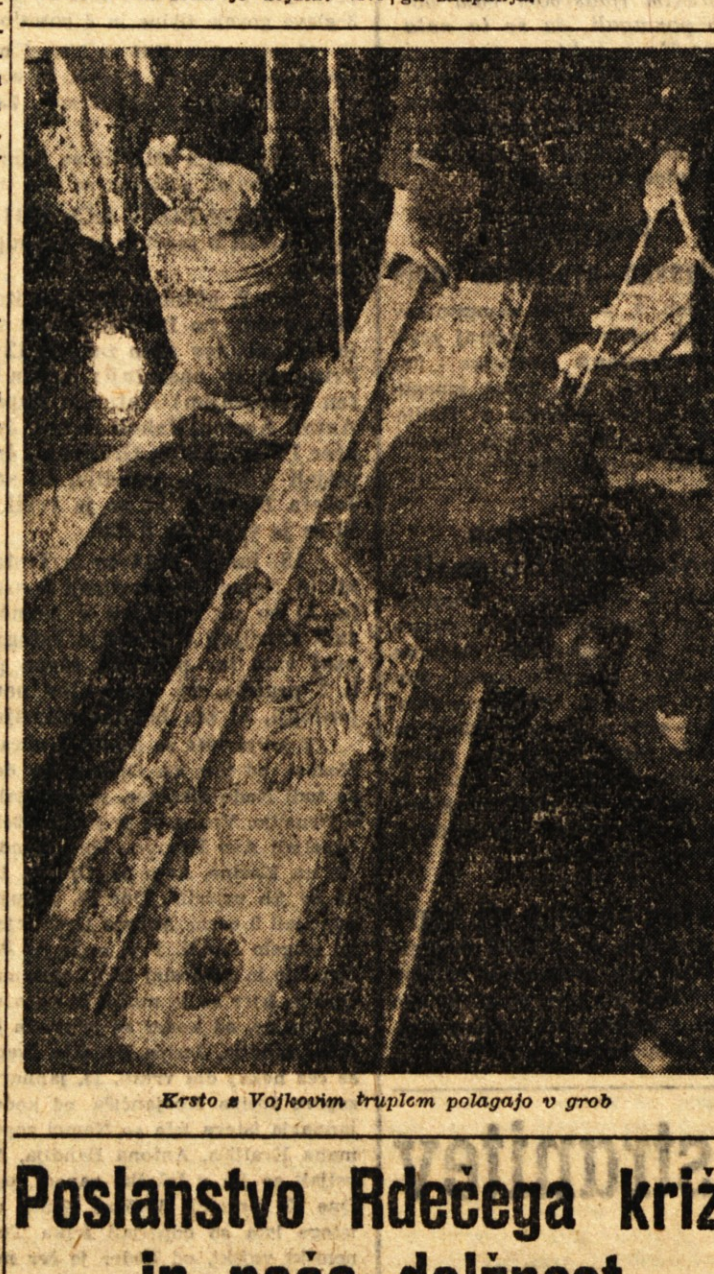
Dokaz temu, da vlada največje zanimanje za te prve demokratične volitve ljudske oblasti na Reki, je dejstvo, da ljudstvo masovno prihaja na vse predvolivne sestanke in zborovanja. Meščani in meščanke na teh zborovanjih živahno posegajo v diskusijo. Drug za drugim se vrstijo na govorniškem mestu delavci in dijaki, matere padlih borcev in mladinci, ljudski razumniki in starejši ljudje. Vsi govorniki pa predvsem pozivajo ljudstvo, da se v polnem številu odzove in glasuje za one, ki bodo znali tolmačiti želje in težnje ogromne večine prebivalstva, ki uživajo zaupanje ljudstva in ki so v teku osvobodilnega boja največ žrtvovali. Tako je n. pr. tov. Gorup dejal: «Hrvati in Italijani stisnimo si čvrsto desnice in pojdimo vsi na volišča. Stisnimo si desnice in začnimo z udarniškim delom pri obnovi našega lepega mesta». Meščani in meščanke se s tem popolnoma strinjajo. To so pokazali že v teku preteklih mesecev, ko so skupno in ne glede na narodnost srčelo prijeli za delovno orodje in mesto očistili ruševin.

Tudi žene sodelujejo

Pri pripravah za volitve pa tudi žene ne zaostajajo. Zavedajo se velike pridobitve osvobodilnega boja, hvaležne so vsem borcem, predvsem padlim junakom, ki so s težkimi žrtvami in velikimi napori izbojevali ženam pravico do enakopravnosti. Zato se žene masovno udeležujejo vseh predvolivnih sestankov. Živahno posegajo v diskusijo po vsakem referatu, kjer je govora o vprašanjih, ki se tičejo volitev in današnjih dni sploh. Rečanke bodo prvič v zgodovini šle na volišča, prvič soodločalo o lastni usodi. Težko pričakujejo ta dan, kajti to bo njihov veliki praznik. Na kandidatnih listinah je mnogo imen žena, ki bodo gotovo umele najbolje tolmačiti želje in težnje vseh meščank. Predlagali so one žene, ki so največ žrtvovale v teku bojev in v katere ima ljudstvo največje zaupanje.

Prav lepo je pogledati kako se Rečanke zanimajo za vsa pereča vprašanja. Včeraj so čistile razvaline, danes nadzorujejo, če se v volivne sezname vpisali imena vseh volivnih upravičenk. Zanimajo se za priprave volišč, skratka za vse, kar je potrebno za ta dan. Navdušene so, kakor so bile navdušene pri dosedanjem delu za obnovo mesta. Neka žena je dejala: «Ne umem niti čitati niti pisati. Mnogo je še takih žena v mojem rajonu. Toda vse to ni oviralo sodelovanja v času osvobodilnega boja z našimi partizani. Zato nam to tudi danes ne bo preprečilo volitev. Me želimo izbrati za ljudske predstavnike najboljše ljudi, tiste, ki so se borili za svobodo, ki bodo znali čuvati krvavo priborjene pravice».

Meščani in meščanke Reke se zavedajo, da je uspeh odvisen samo od njih, da je v odbore potrebno izvoliti najboljše ljudi, kajti od dela ljudskih odborov odvisi prihodnost. Ker vedo, da je ljudska oblast v rokah ljudstva, bodo vložili vse sile, da bodo izvoljeni ljudje, ki so vredni popolnega ljudskega zaupanja.

Krsto s Vojkovim truplom polagajo v grob

Poslanstvo Rdečega križa in naša dolžnost

Ustanova RK uživa pri vseh narodih sveta posebno naklonjenost in ugled in vzbuja v vojni kakor tudi v miru spoštovanje, hvaležnost in nedeljene simpatije. Čustva, ki jih gojijo vsi narodi do te ustanove, so tudi popolnoma upravičena. Pomislimo samo, koliko obupanih src je našlo v RK tolažbo, koliko solz je obrisal RK med vojno in kako je ravno RK tisti, ki je vedno znova vzbudil tudi v najtežjih trenutkih vero v človeka in v človecanstvo. Kadar koli vidimo Rdeči križ na belem polju, mislimo na plemenitost, dobroto in vzajemno tovariško pomoč. Milijoni ljudi so med vojno upirali oči v to znamenje in milijoni ljudi stegujejo danes svoje onemogle in izmučene roke proti njemu. In milijoni ljudi so bili deležni njegove podpore, njegove pomoči in njegovega nesebičnega in požrtvovalnega dela. V vojni kot v miru je RK tista ustanova, ki dosledno brani vzvišeni ideal spoštovanja človeka in je vselej pripravljena pomagati tam, kjer je potreba najbolj pereča in največja. Bodisi v obliki zdravstvene, pravne ali socialne pomoči. To je vzvišena naloga te splošne, človekoljubne ustanove.

Po sklepu pokrajinskega odbora začenja za naše kraje teren Rdečega križa. Rdeči križ na teh vročih tleh hoče v tem tednu obuditi spomine na veliko delo, ki ga je izvršil med osvobodilno vojno, hoče pokazati na plemenite naloge, ki si jih je zastavil, in nasloviti na vse naše rojake poziv, naj ga v njegovih nalogah podprejo.

Deset tisoči se obračajo na RK v najrazličnejših potrebah in stiskah. Ko bi ne storil ničesar drugega razen tega, da je Rdeči križ posredoval v primeru več desettisoč poizvedovanj po pogrešanih — in s kakim hrepenenjem v srcu čakajo matere vesti o sinovih, otroci o očetih, žene o možeh, to ve le kdor je sam prizadet — bi njegova zasluga bila tako velika, da je ne more noben denar poplačati. Vojna je pustila v naših krajih strašne sledove. V črno zavite vdove in sirote po talcih in borcih, po brezobzirnem in tiranskem okupatorju porušene in požgane cvetoče vasi in kmetije, telesno in duševno izmučeni in oslabljeni povratniki iz koncentracijskih taborišč, ki so le za las ušli smrti od lakote in ognju krematorijev: to je bilanca najstrašnejše vojne. In mi, ki jo nismo hoteli, smo poklicani, da tovariško in požrtvovalno damo vse, kolikor največ moremo, da te skeleče rane celimo. To so naloge našega RK. In te naloge vrši naš RK v polni meri in v mejah sredstev, ki jih ima na razpolago. Naš RK je naša množična organizacija. Njegova naloga je «da samostojno ali sodelujoč z oblastmi in drugimi človekoljubnimi in kulturnimi ustanovami, daje ljudstvu prvo pomoč ob velikih elementarnih nezgodah, epidemijah in drugih ljudskih nezgodah; da pripravlja osebje in sredstva za izvrševanje teh nalog in da pripravlja za idejo in delovanje RK številčno močan, zdrav in navdušen podmladek». Poleg tega je naloga RK «delovati, da se narodno zdravje izboljšuje» in «podpirati zlasti vojne sirote». To je kratko besedih društvenih pravil. Toda koliko je v tem besedilu zapadenega podrobnega požrtvovalnega, nesebičnega in težkega dela, ve le tisti, ki je imel priliko in možnost vpogleda v pisarne, društva in skladišča RK.

Tudi mi v Trstu imamo svoj RK. In imeli smo ga za časa osvobodilne vojne na Primorskem. Vzrastel je iz ljudstva in predstavlja neizpodbitno eno naših ljudskih in demokratičnih pridobitev. Nesebične žrtve, ki jih je dal za časa osvobodilne vojne, ko so člani in aktiv. RK zvesto in tovariško stali ob strani našim borcem in našemu ljudstvu in ko je s tveganim delom nudil pomoč zavezniškim ujetnikom in iztrgal iz krvavih rok okupatorja zavezniške oficirje, daje našemu RK polno pravo, da obstoja tudi tukaj, kjer skušajo osporavati to pravo z izgovori, da pred vojno v teh krajih našega RK ni bilo. Zasužnjeni nismo imeli ne lastnih šol ne lastnega tiska ne lastnih društev. Zato nismo mogli imeti tudi lastnega RK. Toda danes, ko je naše ljudstvo dalo potoke krvi za skupno zmago nad tiranom upravičeno zahteva, da se upošteva pravica do vseh narodu pripadajočih svoboščin in tako tudi pravico do lastnega RK. Prevelike so potrebe našega ljudstva, ki je dalo vse: življenje in imetje za osvobodilno vojno, da bi se ne zavedali potrebe obstoja te naše množične organizacije.

Zato bo naš RK sledil svoji začrtani poti in bo trdno stal ob strani revnih, od vojne prizadetih in pomoči potrebnih. Naše ljudstvo na Primorskem, ki je ponosno na svoj RK, bo brez oklevanja odgovorilo na naš klic: POSTANI ČLAN RK.

Dr. ROBERT HLAVATY

Volitve Mestnega odbora SIAU za Trst

Danes ob 9. uri zjutraj se bodo pričele volitve odbora SIAU za mesto Trst. Volitve bodo trajale ves dan. V glavni odbor bodo izvolili 120 članov, v izvršni odbor pa 15 članov. Volitve bodo neposredne in tajne. Na volitve bo I. okraj poslal 86 delegatov, II. okraj 236, III. okraj 116, IV.. okraj 49, V. okraj pa 34 delegatov.

Sestanek terenskih odborov SIAU-ja

Jutri 4. t. m. ob 19. uri bo v prostorih II. rajona I. sektorja v ulici Caprin št. 7 sestanek vseh starih in novih terenskih odborov SIAUja.

Obvestilo vsem organizacijam antifašistične mladine

Začasni glavni odbor ZAMJK obvešča vse organizacije antifašistične mladine, da bo dne 10. marca v Trstu konferenca antifašistične mladine za cono «A». Na to konferenco bodo povabljeni samo predstavniki mladine iz cone «A», ker Zavezniška vojaška uprava ne dovoljuje, da se je udeleže osebe iz cone «B».

Zato se obveščajo vse organizacije antifašistične mladine v coni «B», da ne bodo mogle poslati svojih predstavnikov na to konferenco v Trstu. Nadaljujejo pa naj s pripravami za Kongres antifašistične mladine Julijske krajine, ki bo pozneje.

Položaj kmetov je iz dneva v dan slabši

MOS za Trst je poslal Zavezniški vojaški upravi v Trstu naslednje pismo:

MOS za Trst je poslal Zavezniški vojaški upravi v Trstu sledeče pismo:

Osvobodilni svet za Trst ugotavlja, da je položaj kmetov v občini Trstu iz dneva v dan bolj kočljiv. Temu je krivo: popolno pomanjkanje hlevskega gnoja vsled razredčenja živine, visoke cene umetnih gnojil, pomanjkanje živinske krme, vsled česar so kmetje prisiljeni odprodati še ono malo živine, ki jim je preostala, ker je ne morejo vzdrževati vsled previsoke cene sena (od 1800 lir do 2000 lir za stot.), in končno pomanjkanje pomladanskih semen. Zato

poziva

Zavezniško vojaško upravo, da poskrbi za sledeče kmečke potrebščine za pomladansko sezono:

I. piča: (do prve košnje trave in do sezone za pašo) sena 5000 kv., otrob 3000 kv., ovsa 500 kv.; II. Umetna gnojila: hiperfosfata 1000 kv., lugaste soli 200 kv.; III. Antikriktogami: modre galice 150 kv., žvepla 200 kv.; IV. Semena: semenskega krompirja 2000 kv., pšenice 50 kv., turščice 30 kv., fižola 30 kv., detelje 5 kv., pese za pičo 5 kv., povrtnin (graha, špinače itd.) 80 kv.; V. Sadike in sadno drevje: sadike za trte 20.000 komadov, raznega sadnega drevja 5.000 komadov.

Osvobodilni svet za Trst, kot glasnik kmečkih zastopnikov občine Trsta, poziva v njihovem imenu Zavezniško vojaško upravo, da poskrbi za razdelitev omenjenih kmečkih potrebščin potom Kmečke zadruge za nakup in prodajo v Trstu, ne pa potom Deželnega kmečkega konzorcija, ki ne uživa zaupanja kmetov. To pa zaradi tega, ker je zavod fašističnega izvora in ker je bilo njegovo vodstvo znova potrjeno na dosedanjih mestih. Razen tega so njegovi člani sami veliki posestniki, kakor brata Brunner, Cosolo, Fonda, Dottori itd.

Kmetje bi bili pripravljeni pristopiti k Deželnemu kmečkemu konzorciju le tedaj, če bi tudi oni mogli postati njegovi redni člani in da bi se vodstveni funkcionarji izvolili potom svobodnih volitev na demokratični podlagi.

Kar se tiče gnojil, smatra Osvobodilni svet za Trst za potrebno, da bi Zavezniška vojaška uprava odredila, da se mestne smeti, namesto da bi se odvažale v žaveljsko močvirje, raje odvažale v Komen, kjer manjka sploh vsak hlevski gnoj vsled popolnega uničenja ne samo živine ampak tudi vseh poslopij ubogih kmetov, in nato po vrstnem redu in potrebi v Bazovico in na Opčine.

V primeru transportnih težav z rednimi vozili mestne službe za odvoz smeti, bi Zavezniška vojaška uprava morala določiti, da bi se prevoz izvršil po potrebi tudi z zavezniškimi motornimi vozili.

V vsakem primeru bi se morale smeti, določene za gnojenje zemljišč v omenjenih krajih odlagati izven obljudenih krajev blizu ceste in nagromaditi v kaki dolini.

Opažamo, da so te smeti izvrstno gnojilo in kot tako neobhodno potrebno za krompir in turščico, za obnovo vinogradov, ki so bili uničeni ali v zadnjih letih izčrpani.

Končno poziva Osvobodilni svet za Trst Zavezniško vojaško upravo, da bi spričo bližajočega se škropljenja vinogradov kar najhitreje razdelilo modro galico in žveplo po uradno določenih cenah, z izrecnim opozorilom, da se ne bi v ta namen uporabljalo surovo žveplo, kakor lani, ker je močno škodovalo trtam.

Gostovanje slov. narodnega gledališča za Trst in Slov. Primorje

Danes v Medani: Matej Bor: «Raztrganci» ob 17. uri, Vito Zupan: «Andante patetico» ob 20. uri. 4. marca v Kojskem: M. Bor: «Raztrganci» ob 17. uri, V. Zupan: «Andante patetico» ob 20. uri. 6. marca v Gorici, v Ljudskem domu: «Bernard Shaw: «Kako zabogatiš» ob 20. uri. 7. marca v Gorici v Ljudskem domu: Jurčič-Delak: «Deseti brat» ob 20. uri. 8. marca v Opatjem Selu: Matej Bor: «Raztrganci» ob 20. uri. 9. marca v Komnu: Matej Bor: «Raztrganci» ob 17. uri, Vito Zupan: «Andante patetico» ob 20. uri. 10. marca v Gorici v gledališču Verdi: Matej Bor: «Raztrganci» ob 15. uri. 10. marca v Rihembergu: Vito Zupan «Aandante patetico» ob 17. uri. 11. marca v Gorici v gledališču Verdi: Pavel Šurek: «Pesem s ceste» (premiera) ob 20. uri.

OD TRIGLAVA DO JADRANA

Tržič

V ponedeljek so slovesno otvorili sedež prosvetnega društva «Triglav». Na otvoritvi so bili navzoči člani društva, predstavniki okrajnega odbora ter okrajne Delavske enotnosti. Poslednji so največ prispevali k temu, da je društvo dobilo svoje prostore. Otvoritveno besedo je imel predsednik tov. Zvonko. Med drugim je članstvo pozval, naj pridno in redno zahaja v skromni prosvetni dom in naj aktivno sodeluje pri kulturno prosvetnem delu. Tajnik tov. Daneu Danilo je podal smernice za prihodnje delo in pozval članstvo, zlasti mladino na delo za procvit in napredek slovenskega društva. Tajnik Ok NOO tov. Ferletič je obljubil, vso pomoč in pozval članstvo, naj še tesneje sodeluje z italijanskimi tovariši na kulturno prosvetnem polju. Tov. Scarpa, tajnik Delavske enotnosti, je dejal: «Vi, Slovenci, otvarjate danes svoj dom, kjer boste v materinskem jeziku delovali na polju kulture in prosvete». Nato je članstvo pozval, naj nadaljujejo pot, ki so jim jo začrtali slovenski in italijanski borci v času borbe proti nacifašizmu. Proslavo so zaključili z zabavnim večerom.

Otalež

Na zboru volivcev so sklenili, da bodo popravili medkrajevne poti, ki vežejo Lazec, Lužnje, Otalež in Jazno. Izvolili so odbor, v katerem ima vsaka teh vasi po dva predstavnika. Ta odbor bo določil, kdaj in koliko delavcev bo dala vsaka posamezna vas za obnovitveno delo. Poleg tega so razpravljali tudi o dodeljevanju podpor. Sklenili so, da bodo tiste, ki lahko delajo, zaposlili in podelili večje podpore onim, ki niso več za delo sposobni. Izrazili so željo, naj bi imeli več kmetijskih predavanj. Predavanja bo organizirala idrijska ljudska univerza.

Grgar

Na okrajni skupščini so sklenili, da bodo pregledali razdeljevanje živilskih nakaznic. Prav tako, da se bodo lotili načrtnega organiziranja obnovitvenih zadrug, ki bodo prav v tem razdejanem okraju zelo potrebne. Skupščina je odvezala dolžnosti nekatere člane izvršnega odbora. Na njihovo mesto je izvolila deset novih, mlajših moči, po večini demobilizirane borce Jugoslovanske armade.

Drežnica

Na zboru volivcev so sklenili, da bodo vasi Magozde, Jezerca, Drežniške ravni in Kosec združili v volivno enoto. Za tako odločitev vaščanov imenovanih vasic so igrali veliko vlogo gospodarski vzroki. Ker so te vasice ravno na demarkacijski črti, so sklenili, da bodo še nadalje prodajali sir in mleko tudi v cono A in obenem oddajali 25% vseh pridelkov na okraj. Domenili so se tudi, da bodo del dobička, ki ga bodo imeli s trgovanjem v coni A, oddali okraju. Okrajna prodajna in nabavna zadruga pa bo vaščane oskrbovala predvsem z manifakturnim blagom.

Tolminska okrajna zadruga ima 20 poslovalnic. V teku tega meseca bodo imele okrajne zadruge občni zbor.

Pasjak

Žene te revne kraške vasice so ob priliki prejema racioniranih živil napravile 161 zavitkov in jih odnesle v invalidski dom v Postojno. Invalidi so bili daril zelo veseli. Žene Pasjaka pa so sklenile, da bodo še večkrat obdarile tovariše, ki so za svobodo ljudstva žrtvovali svoje zdravje.

Vipava

Žene vipavskega okraja so zbrale za Vojkov sklad, ki je namenjen ustanovitvi dijaškega doma, 34.000 lir, za invalide in vojne sirote pa 40.000 lir. V zvezi z 8. marcem, mednarodnim praznikom žena, so si zadale nalogo, da bodo obdarovale borce s perilom.

Tinjan

Šola je sedaj središče prosvetnega dela v vasi. Po dolgih letih otroke zopet učijo v slovenskem jeziku. Pionirji, ki prihajajo vsak dan v šolo, veselo prepevajo po poti. Ne strašijo se niti burje, niti mraza, vsak veselo stopa po bregu, da čimprej pride v svoj razred.

Tudi odrasla mladina ne zaostaja. Mladinci redno prihajajo na večerni tečaj.

TRST

Podpore partizanom in njihovim svojcem

Trst, 2. - VZN — Major P. F. Bodvan-Griffith, vodja «oddelka domoljubov» Zavezniške vojaške uprave naznanja, da poteče rok za predložitev prošenj za podporo padlih ali ranjenih partizanov 31. marca t. l.

Pravtako sporočamo vsem poveljnikom partizanskih oddelkov, da morajo predložiti sezname z imeni partizanov uradu domoljubov najkasneje do 31. marca.

Smrt matere tov. Laurentija

V noči med 28. februarjem in 1. marcem je umrla gospa Cuppo por. Laurenti Tereza, ljubljena mati tovariša Evgenija Laurentija, člana Izvršnega odbora SIAU-ja za JK in Trst.

Tovarišu Laurentiju in vsej njegovi družini izražamo svoje najglobje sožalje!

Nova avtobusna proga Trst-Gorica

V sredo 6. t. m. bo otvorjena nova avtobusna proga za osebni promet iz Trsta preko Opčin, Sežane, Dutovelj, Štanjela, Rihemberka in Dornberga v Gorico. Avtobusi bodo odhajali iz Trsta (začetek ulice F. Severo) ob 7. uri zjutraj, iz Gorice pa ob 4. popoldne. Podrobnosti objavimo v torkovi številki.

Električni tok se je podražil

Komisija za ureditev cen poroča, da so po nalogu ZVU podjetja, ki dobavljajo električni tok, pooblaščena povišati potrošnikom začasno ceno za dobo od 20. februarja do 30. aprila 1946, kot sledi:

30 cent. za vsako kw uro za potrošnjo do 15.000 kw ur mesečno, in 15 cent. za kw ure nad 15.000 kw ur. (Po ZVN).

Uporaba električnih dvigal ponovno dovoljena

Trst, 2. - VZN — Industrijski oddelek in oddelek za javna dela Zavezniške vojaške uprave javlja, da bodo s ponedeljkom 4. marca ukinili omejitve za uporabo električnih dvigal v trgovinskih in zasebnih poslopjih.

Nov urnik za dobavo plina

Od ponedeljka 4 marca bodo dobavljali plin od 11. do 13. in od 19. do 20. ure.

Cepljenje koz

Zdravstveni higienski urad obvešča prizadete, da morajo obvezno privesti svoje otroke, rojene leta 1938, na ponovno cepljenje proti kozam. Zdravniki bodo otroke cepili v šolah brezplačno.

Enotni sindikati

Enotni sindikat lesne stroke. Glavni odbor, odbori podjetij, pododbori oddelkov in zaupniki podjetij, ki se pečajo z obdelovanjem lesa, naj se zglase jutri ob 18.30 v ulici Imbriani 5, I. v sejni dvorani. Razpravljali bomo o mezdni pogodbi.

Enotni sindikat kovinarjev. Jutri 4. t. m. se vrši ob 17.30 izredna seja Posvetovalne komisije kovinarskih nameščencev. Ob 18.30 pa sklicujemo direktivni svet.

V torek, 5. t. m. bo ob 18.30 seja tiskovnega odbora kovinarjev.

Pozivamo vse brezposelne delavce velike, srednje in male kovinarske industrije ter kovinarskega obrtništva, ki so včlanjeni v Enotnih sindikatih, naj se zglase v ul. Imbriani 5, I. od 8 do 12 ure in od 15. do 19. ure.

Vabilo

ASIZZ nabrežinske postaje vabijo vse na plesni večer v prid vojnim žrtvam, ki se bo pričel danes ob 20. uri v postajni dvorani.

Odkritje spominske plošče

Na pobudo odbora v podjetju Delavskih zadrug bodo danes ob 10 uri na centralnem sedežu Passeggio S. Andrea št. 68 odkrili ploščo v spomin njegovih nameščencev, ki so padli med osvobodilno vojno.

K svečanemu odkritju vabimo vse nameščence iz mesta in dežele, kakor tudi vse družinske člane padlih junakov.

Prosvetno društvo „Škorklja“

priredi danes ob 15 uri pustno rajanje za otroke.

Prireditev pionirjev v Škednju

Pionirčki, pionirji, mladinski odsek in mešani mladinski pevski zbor «Zmaga» nastopijo v nedeljo 3. marca t. l. ob 16 uri v dečjem zavetišču (Ricreatorio) v Škednju.

Prosvetno društvo Škedenj

priredi v ponedeljek, 4. t. m. ob 20.30 v kinodvorani zabavni večer za člane in prijatelje društva.

Prosvetno društvo „Slavko Škamperle“

Opozarjamo članstvo na današnjo pustno prireditev, na kateri nastopi društveni dramski odsek z novim zelo lepim sporedom. Sledi prosta zabava s plesom, šaljivo pošto, srečolovom itd. Prireditev je samo za člane društva. Otrokom vstop zabranjen. Pričetek ob 19. uri.

Prireditev v Klancu

Vaška mladina bo danes ob 14.30 imela kulturno prireditev s pestrim sporedom. Predvajali bodo tudi igro: «Dva prstana», najmlajši pa bodo nastopili z igro «Zaprta laž». Po sporedu prosta zabava. Vabimo vse!

Loterija in ples na Kolonji

Danes ob 18.30 v Kolonji (bivša šola na prostem) ples, ki ga organizira G. A. T. iz Škorklje. Obenem bo tudi loterija z lepimi dobitki.

Pionirska matineja

Danes bo ob 9.30 v kulturnem krožku «Rinaldi», v ulici Caprin, prva pionirska matineja, ki jo organizira Mestni odbor antifašistične mladine. Predstava bo zanimiva zaradi spretnosti malih igralcev in zaradi pestrega sporeda, kratkih komedij, petja, recitacij in igranja na harmoniko. Vabimo vse pionirje, učitelje in starše.

RADIO

PONEDELJEK, 4. MARCA

7 Glasba za dobro jutro; 7.15 poročila v slovenščini; 7.45 koledar; 7.55 pestra jutranja glasba; 11.30 veseli ritmi; 11.45 radijska univerza; 12 glasba za vas; 12.30 predavanje v slovenščini; 12.45 poročila v slovenščini; 13.15 reproducirana glasba; 13.30 plesna glasba; 14 gledališki panorami; 14.15 pregled vesti; 17 prenos iz Vidma; 18 komorna glasba; 18.30 iz Suppejevih operet; 19 ženska ura (slov.); 19.20 znane melodije (plošče) (slov.); 19.30 violinski koncert Uroša Prevorška (slov.); 20 poročila v slovenščini; 20.30 glasbeni sprehod; 21 recitacije; 21.20 simfonični koncert, nato igra; 22.45 vesela glasba; 23.15 zadnje vesti v slovenščini; 23.25 nočno zabavišče.

TOREK, 5. MARCA

7 Glasba za dobro jutro; 7.15 poročila v slovenščini; 7.45 koledar; 7.55 pestra jutranja glasba; 11.30 plesna glasba; 12 iz simfoničnega repertorja; 12.30 predavanje o prosveti (slov.); 12.45 poročila v slovenščini; 13.15 reproducirana glasba; 13.30 orkester pod vodstvom dirigenta Zeme; 14.15 pregled vesti; 17 prenos iz Vidma; 18 obvestila svojcem; 18.30 pestra glasba; 18.40 angleška lekcija; 19 mladinska ura (slov.); 19.20 obvestila svojcem (slov.); 19.30 XIX ljudska glasbena ura - češka glasba (slov.); 20 poročila v slovenščini; 20.30 ritmi; 20.40 predavanje o Danteju; 21 Tržaški trio; 21.30 plesni orkester pod vodstvom dirig. Silvesterja; 22.15 glasbeni medaljon; 22.30 plesna glasba; 23.15 zadnje vesti v slovenščini; 23.25 nočno zabavišče.

GORICA

Vpisovanje v glasbeno šolo v Gorici

bo jutri, v torek 4. in sreda 6. marca v prostorih Pevskega glasbenega društva na trgu E. de Amicis (na Kornu) št. 8, v pritličju desno, vsakokrat od 9. do 12. ure in od 15. do 18. ure.

Vpisati se morajo tudi oni gojenci, ki so se že prijavili.

Vpisovali bodo gojence za glasbeno teorijo, klavir in gosli, pripravni tečaj za instrumentalni pouk (tem gojencem še ni potrebno godalo) ter za solopetje, otroški in mladinski zbor.

Priglasijo se lahko tudi gojenci za čelo, kontrabas in pihala. Ako bo število teh gojencev zadostno, bodo uvedeni tudi tečaji za te predmete.

Kdor ne bi utegnil priti k vpisovanju v zgoraj navedenih dneh, se lahko vpiše tudi pozneje.

Vpisani gojenci morajo priti v sredo 6. marca ob 9 ali pa ob 15 uri v iste prostore zaradi razporeditve in določitve urnika.

Urnik za otroški in mladinski zbor bo objavljen v dnevnem časopisju.

Poziv

Gorica se je vedno odlikovala po svojih mestnih vrtovih in parkih, zadnja leta pa so ti, žal, ostali zanemarjeni zaradi vojne. Utrpeli so tudi mnogo škode, a ne samo zaradi vojnih dogodkov, temveč tudi zaradi brezobzirnega vedenja nekaterih ljudi in zlasti nenadzorovanih otrok.

Sedaj, ko se je vojna končala, bo mestna uprava skrbela za njihovo obnovo. Zato poziva vse prebivalstvo, naj sodeluje pri tem obnovitvenem delu s tem, da spoštuje in čuva nasade. Zaveda naj se tudi, da vsa ta dela za olepšanje našega mesta stanejo občinsko upravo veliko denarja.

Zlasti pa se opominjajo starši otrok, ki pohajajo brez nadzorstva po trgih in ulicah, naj pazijo, da ne bodo delali škode po mestnih vrtovih, parkih, gredicah in nasadih sploh. Podučijo naj jih o važnosti teh del in jih hkrati opozorijo, da bodo za vsako škodo in pustošenje strogo kaznovani.

Vozni red avtobusnih prog

Od ponedeljka 4. marca t. l. bo za mestni avtobusni promet v Gorici na progi št. 1 Centralni kolodvor - Kolodvor Sveta gora stopil v veljavo tale vozni red: od 7 do 7.30 in od 9 do 12, od 14 do 17 od 18.30 do 19 vsakih 30 minut. Od 7.30 do 9, od 12 do 14 in od 17 do 18.30 vsakih 15 minut.

Vozni red na progi št. 3 Gorica-Solkan je sledeči: ob delavnikih: s trga Vittoria: 7.15, 8.45, 12.45, 14.30, 17.30, 19; iz Solkana: 7.40, 9, 13.40, 14.50, 17.45, 19.20; ob praznikih: s trga Vittoria: 9, 12.30, 14.30, 17.45, 19; iz Solkana: 9.15, 13.30, 14.45, 18, 19.20.

Na progi št. 4 Gorica-Ločnik bo od tale vozni red: ob delavnikih, od Caffè Garibaldi: 7.15, 12.45, 19; iz Ločnika: 7.30, 14, 19.20; ob praznikih, od Caffè Garibaldi: 9, 12.30, 13.45, 17.30, 19; iz Ločnika: 9.15, 13.30, 14, 17.45, 19.20.

Nespremenjen ostane vozni red na progi št. 5 Gorica-Pokopališče: ob delavnikih, s trga Vittoria: 15; s pokopališča: 16; ob praznikih, s trga Vittoria: 15 in 15; s pokopališča: 11 in 16.

Prosta prodaja brozge sladkorne pese

Deželna kmetijska zadruga v Gorici javlja, da je Deželni kmetijski odbor dovolil prosto prodajo brozge sladkorne pese (melasso), ki je v skladiščih njene zadruge.

Vsled tega si lahko kmetovalci to krmo nabavijo pri podružnicah zadruge brez nakazil kakor je bilo to do sedaj potrebno.

O knjižnicah in čitalnicah

Nam vsem je nujno potrebna izobrazba. Res je, večerna šola da marsikaj, a ne dovolj. Tudi sami morate delati in se truditi v tem pravcu. V preteklih letih niste imeli skoro nikakih možnosti izpopolnjevati svojo izobrazbo. «Dopolavoro» vam je nudil za zabavo največkrat samo ples ali kaj podobnega. Slovenskih knjig ni bilo in če so bile, je bilo nevarno jih imeti ali pa celo brati. Kar smo zamudili, nadomestimo sedaj. Delati pa je treba načrtno!

Ustanovili ste prosvetno društvo, v njegovem okviru mogoče tudi knjižnico in čitalnico. Če niste, poskrbite predvsem za to. Po vasi pri raznih družinah, so tu in tam knjige, ki ležijo pozabljene v raznih kotih in zabojih. Ven na dan z njimi! V društvenem prostoru postavite omaro s policami, knjižničar naj zaznamuje knjige, sestavi seznam knjig, in začne knjige izposojevati.

Dati vam hočem nekaj kratkih navodil za uspešno delovanje čitalnic in knjižnice. Najprej o čitalnicah. Nekateri si izposojujejo knjige in jih nosijo domov, kjer jih sami prebirajo ali pa jih v družini eden na glas bere, seveda mora dobro in lepo brati) vsi drugi poslušajo. Prav je, da so v društvenem prostoru miza in nekaj stolov, na mizi seznam knjig in časopisi, na katere je društvo naročeno in ki so vsem članom na razpolago. Nekateri bodo radi tam tudi knjige brali in če bodo s tem soglašali tudi drugi bo kdo bral na glas, ostali pa ga bodo poslušali.

Za knjige moramo skrbeti. Knjiga, ki mora biti naš dober prijatelj, nam mora biti pri srcu; ne smemo je zanemarjati tudi od zunaj, pustiti, da pride v roke otrokom, ki bi se z njo igrali in jo mogoče celo raztrgali. Tudi ko jo beremo, pazimo, da je ne raztrgamo. Če je le mogoče, zavij knjigo v dober, trpežen papir, če tega nimaš, pa vsaj v časopisni papir, da se od zunaj ne umaže ter prehitro ne oguli. Kadar bereš knjige, ne smeš lomiti in zvijati pa tudi ne upogibati listov. Beri knjigo pri mizi, seveda ne, kadar ješ, ker tako boš knjigo bolj ali manj umazal in popackal. Izposojenih knjig ne posojaj drugim, temveč jih vrni čimprej. V enem tednu lahko prebereš precej obširno knjigo, potem pa jo takoj vrni, če jo ti rad bereš, vedi, da bi jo tudi še drugi radi brali. Zato knjig ne drži po nepotrebnem doma.

Kdor je v prosvetnem društvu določen za knjižničarja, mora skrbeti, da je knjižnica res v redu. Omara ali omare s knjigami naj bodo vedno zaklenjene. Kadar se raztrga papir, v katerega je knjiga zavita, naj poskrbi za to, da bo ovoj obnovljen. Vsaka knjiga naj ima na hrbtu prilepljeno številko, pod katero je vpisana v seznam. Če je vaša knjižnica bogata — ima mnogo knjig — je dobro, da so knjige urejene po različnih strokah. Vsako posamezno stroko zaznamujte z rimsko številko v seznamu in na knjigi, z navadnimi številkami pa po vrsti vse knjige. Na primer vse romane, povesti, pesmi itd. zaznamuje knjižničar z rimsko št. I in zraven tekočo številko knjige od 1 recimo do 200. Zemljepisne in zgodovinske knjige zaznamuje z rimsko štev. II in tekočo številko od 300 do 400; številke od 200 do 300 ostanejo prazne, ker bo knjižnica gotovo dobila pozneje še kaj knjig, ki bodo dobile te številke. Nato sledijo ostale stroke: III naravoslovje, IV zdravstvo, V gospodarstvo itd. Pri manjših knjižnicah seveda to ni potrebno, posebno od začetka ne, ko knjige še zbirate. Dobro bi pa bilo, da tudi manjše knjižnice tako uredite. V omaro postavi vrnjeno knjigo vedno na njeno mesto, ker če boš začel mešati, boš imel kmalu v knjižnici tak nered, da ne boš več mogel bralcem urno postreči, ali pa boš celo rekel, da knjige ni, ker je ne boš mogel najti. Če nič drugega, pa zamudiš z iskanjem mnogo časa ti in tisti, ki bi knjigo rad bral.

Pregled kulturnih prireditev

RICMANJE. *Vaščani so obnovili svoje prosvetno društvo «Slavec», ki je od danes priredilo že več kulturnih prireditev na prostem in v dvorani. V društvenem okrilju delujejo po tolikih letih obnovljena godba na pihala, dramtski odsek, pevski odsek, ki šteje nad 60 članov. Prosvetno društvo ima tudi dobro urejeno knjižnico. Nekaj knjig so podarili vaščani sami, nekaj pa so jih nakupili s prostovoljnimi prispevki. Ob priliki Prešernove svečanosti so sodelovali godbeni odsek, pevski odsek, mladina, žene in pionirčki. Na tej prireditvi se je posebno odlikoval pevski zbor pod vodstvom tov. Berdona. Recitacije so uspele. Mnogo zahvale gre učiteljici Milki Turkovi, ki se je vrnila po dolgih letih domov. Na splošno kulturno v vasi napreduje dobro.*

IDRIJA. *Na dan ljudskega tabora so imeli tudi uspelo kulturno prireditev, pri kateri so sodelovale kulturne ekipe vseh vasi v tem okraju. Igralske, dramske, pevske in ostale skupine so nastopile z lepim uspehom. Posebna pohvala gre pevskemu zboru iz Spodnje Idrije, ki je nastopil s pesmijo «Pesem o svobodi». Idrijčani sami so uprizorili Borovo dramsko sliko «Mrtveci za vasjo», ki je pri navzočih našla navdušen odmev. Izvedba je bila zelo dobra. Dobro je uspela tudi deklamacija Gregorčičeve «Soči». Ena najbolj uspelih točk je bil Župančičev «Razgovor», ki sta ga odlično izvedli sestrici Kacinovi iz Cerknega. Spored je bil pester in dobro izbran. Izvajanje je bilo na splošno zadovoljivo. Kar se tiče Idrijskega okraja je tu kulturno delo precej razgibano. Upamo, da se bo to delo v prihodnosti tudi poglobilo.*

REPENTABOR. *Dne 25. februarja t. l. je bil v društvenih sobi masovni sestanek. Ljudstvo je napolnilo prostor do zadnjega kotička. S tem je pokazalo, da želi sodelovati na prosvetnem polju. Tega dne so bile volitve novih odbornikov prosvetnega društva. Volitve so bile tajne. Med prisotnimi je vladala resnost. Izvolili so najbolj sposobne tovariše. Vaščani upajo, da bodo novo izvoljeni odborniki vodili prosvetno društvo «Novi dom» k čim večjemu napredku.*

Tako so napisali Primorci na slavoloke, na pobočja svojih gričev in na pogorišča, ki se vlečejo kot grozen dokument tujega jarma preko vse zemlje. Tako so napisali Primorci v svoja srca, vase, ker so pod ta tuji jaren morali zato, da je bilo ustreženo brezvestni diplomaciji; ker so pod tem jarmom morali trpeti sedemindvajset let zato, da so italijanski «demokrati» in fašisti lahko vežbali nad njimi fašistične metode za poznejše nove imperialistične pohode.

In končno so napisali te besede zato, ker živi na tej zemlji rod, ki ljubi svobodo, ki se je zanjo boril in si jo je za svoje, ne za tuje žrtve, tudi priboril.

Mnogi, poklicani in nepoklicani, pošteni ljudje pa tudi, ker tako zahteva sedanji čas, «podemokrateni» fašisti in gestapovci, križarijo v teh dneh po tej izmučeni zemlji. Ti drugi iščejo s histerično strastjo «fojbe» po Krasu in vlečejo iz njih laži, ki jih v svojem tržaškem glasilu «La Voce libera» spreminjajo v «argumente», ki naj dokazujejo, da ta zemlja še ni zrela za svobodo in da mora zato spet pod tuji jarem. Hodijo skozi slovenske vasi, ter zagriženo pridigajo njih italijanstvo, češ, saj se tu na steni še vedno pozna liktorski znak in Mussolinijev izrek.

Nočejo pa priznati, da je liktorski znak in Mussolinijev izrek v

Tukaj je slovenska obala — v porušenem portiču pri Sv. Križu.

resnici ostanek italijanstva na slovenski zemlji. Ostanek, ki je na steni sicer obledel, ker so ljudje s svojo borbo pregnali one, ki so te znake in izreke oskrbovali poleg vseh onih, ki ne bodo obledeli nikoli, ki bodo vedno grozni tujega jarma.

Toda o teh ti drugi, podemokrateni fašisti in gestapovci, previdno molče, ker so nevarni za njihovo stvar. Niti jih ne poskušajo več naprtiti fašistom ali kar Mussoliniju, kar sicer tako radi delajo, kajti zdaj gre za italijanstvo te zemlje itd. In govoriti sploh o zločinstvu, pa čeprav fašističnemu, bi škodovalo njihovi stvari, kajti nesrečno naključje pač hoče, da so fašistični zločini in njihova stvar tako tesno med seboj povezani.

Toda tudi oni prvi, pošteni ljudje, hodijo danes skozi primorske vasi in mesta. Ogledujejo si in poslušajo glas te zemlje. Pogled jim odpira in glas jim na vsakem koraku razodeva grozote tujega jarma. Od rapalske diplomatske sramote pa vse do tam, kjer morajo novi določevalci meja potrditi že po naravi in človečanskih pravicah določene meje temu rodu, iz središča in predmestij Trsta, iz njegove najbližje okolice, vzdolž ob obali, po Furlaniji, v Krminu in do končnih beneških hribov, visi preko trpeče zemlje en sam ogromen napis, odmeva od ruševin, od grobov žrtev fašističnega zločinstva in osvobodilnega boja in iz še živih, pred novo nevarnostjo trepetajočih ljudi, en sam presunljiv krik, ena sama pravična zahteva: Nočemo tujega jarma!

Popotnik se vstavi, ker ne more mimo tega. Ne more naprej, ne da bi se vprašal: vse to slovensko ozemlje je moralo biti pod Italijo? Kdo je kriv sedemindvajsetletne narodnostne, kulturne, gospodarske in politične sužnosti tega ljudstva? Mar niso takratni politiki s svojimi dejanji krivci prav te grozne vojne? Se mar ljudje, ki imajo danes to nalogo, zavedajo, da ne popravljajo samo stare krivice, temveč da tudi postavljajo temelje novega miru ali pa vzroke nove vojne?

Če se bodo tega zavedali, in po vseh dosedanjih poskušnjah se sme upati da bodo, bodo morali upoštevati poleg etničnih in ekonomskih načel tudi ljudsko voljo. Morali si bodo pač zapomniti slavoloke z napisi: Hočemo Jugoslavijo, tujega nočemo — svojega ne damo, Tito — Kras te kliče in: «Evviva la vera fratellanza del popolo lavoratore italo-slavo nella Jugoslavia di Tito!» Ko bodo hodili okoli Trsta, gledali z višin nad njim na luko in ugotavljali njeno ekonomsko nujnost ne samo za zaledje Julijske krajine, temveč za Jugoslavijo in vso srednjo Evropo, takrat naj si zapomnijo, kar jim bo lahko povedala vsaka živa priča sedemindvajsetletnega tujega jarma v Sv. Križu pri Trstu, v Boljuncu, v Borštu, na Opčinah, v Dolini in kjerkoli v slovenskih predmestjih, ki obkrožajo Trst.

Te kronike bodo strašne, povsod več ali manj enake in začele bodo približno tako, kot jo bo začel slovenski trpin v Sv. Križu:

«Prva svetovna vojna je prinesla poleg strahot še razočaranje, ki ga naše ljudstvo ni zaslužilo. Prepričani o upravičenosti svojih zahtev smo se v Sv. Križu izjavili za majsko deklaracijo v trdnem upanju, da bo Primorska priključena k Jugoslaviji. Toda prišlo je drugače. Z Rapallom so izročili v jarem nas in našo zemljo tujim gospodarjem, kjer smo prenehali biti ljudje s pravico narodnostnega razvoja.

V dobri veri, da bomo svoje prosvetno in narodno življenje lahko vsaj do neke mere nadaljevali tudi pod italijansko okupacijo, nismo prenehali s svojim delom. A kmalu je Italija pokazala svoje pravo lice.

Začele so prihajati odredbe, ki so prepovedovale naše kulturne shode, razpuščale komaj ustanovljena gospodarska in prosvetna društva. «Vesna» in «Esperanto» sta «morala prenehati». Eno izmed prvih prosvetnih organizacij «Slovenska straža» v Sv. Križu je bila deležna enake usode. Svetokriški kulturni delavci kot Jaka Štoka, dr. Slavik, Tence, Pakiž, Križman in drugi so se morali umakniti iz javnega življenja. Fortjeva in Deschmanova drhal je divjala. Zažgala je knjižnico in čitalnico ljudskega odra v Sv. Križu. Slovenska obrt in trgovina sta začeli propadati. Povsod nelojalna konkurenca italijanskega gospodarstva in kot posledica vsega množična emigracija naših ljudi v Jugoslavijo in v tujino v Argentino itd.

Ko pa je fašizem prevzel oblast v Italiji, so postale prilike neznosne. Vse dotedanje odredbe italijanske vlade so šle za tem, da zavrejo našemu narodu razvoj. Fašizem pa je podvzel takoj strahovalne mere. V šolah, v javnih in zasebnih uradih, je bil uveden izključno italijanski jezik. Slovenska beseda je morala utihniti, in fašizem jo je sklenil uničiti. Zato mu ni bilo nobeno sredstvo preumazano.

Za slovenske učitelje in vse državne uslužbence se je pričela doba izgnanstev v južno Italijo. Na dnevnem redu so bile obsodbe nevarnih» narodnih elementov.

Samo pred vojno napovedjo Jugoslaviji so fašisti nasilno odgnali iz Sv. Križa 400 ljudi. Zaprli so 54 rodoljubov in 17 konfinirali. Z vstopom Italije v vojno so se vsa ta nasilstva stopnjevala. Fašisti so odrekali pravico do življenja vsem, ki so slovensko čutili in se temu primerno obnašali.

S početkom narodno osvobodilnega gibanja je povezana tudi splošna vstaja ljudstva v Sv. Križu. V tem boju so spet vstajale nove in nove žrtve. Za časa nacistične zasedbe je bilo odpeljanih na prisilno delo v Nemčijo 150 fantov in mož, 22 pa v koncentracijska taborišča. V partizanskih edinicah se je borilo 206 vaščanov. Ranjenih je bilo 28, padlo jih je 36 in pogrešanih je 15. Za malo vas so to ogromne žrtve.

Zapisati si bodo morali to kalvarijo v Sv. Križu, da ne bodo pozabili kalvarije v Borštu. Leta 1930 so uprizorili «veleizdajniški proces», aretirali nad 50 vaščanov. Družine pa so iz strahu zbežale v Jugoslavijo. Tribunale speciale si je lastil vso nadaljnjo pravico do teh ljudi. Osem mladih fantov je bilo obsojenih na težko ječo do 25 let. Vse one pa, ki niso bili pokorni fašizmu, so pošiljali v internacijo, jih stalno nadzorovali in izvrševali na njihovih domovih preiskave. Ob pričetku druge svetovne vojne so večino mladine internirali ali pa mobilizirali v kazenske bataljone.

Posebno grozne dni so vaščani pretrpeli v dneh razsajanja Collottijeve bande, ki je nekoliko let strahovala podeželje. 17 novembra 1944 so v Borštu nagnali ljudi v šolsko poslopje, vas obkolili, in pričeli pleniti vse vprek. Prav so jim prišle obleke, živila, denar, pohištvo in živina. Ob tej priliki so odgnali 24 oseb v tržaške zapore. Tem čistkam so sledile še strašnejše. 10 januarja so popolnoma oplenili 6 hiš, streljali na ljudi in ubili 3 partizane, ki so bili takrat v vasi.

Toliko trpeča vas je morala drago plačati svoj boj za svobodo. V borbi je bilo 89 mož in fantov, žene in mladenke pa so vršile terensko službo v najtežjih okoliščinah in nevarnostih. Padlo je 14 mož, 13 jih pa pogrešajo. Na prisilno delo so nacifašisti odvlekli 27 oseb, prisilno mobilizirali pa 78.

Skupno je bilo v Borštu od leta 1919 do osvoboditve zaprtih 92 oseb, interniranih in konfiniranih pa 52.

V Boljuncu so Gentilleve naredbe onemogočile naše šolstvo. Posledica je bilo množično izseljevanje naše inteligence, predvsem učiteljev v Italijo. Nadomestili so jih Italijani iz južnih pokrajin. Fašizem je preganjanje slovenstva še povečal. V ta namen so bile ustanovljene fašistične «squadre d'azione». Iz političnih razlogov so fašisti pretepli 19 ljudi, 10 pa so jih zaprli. 24 mladeničev so zaprli zato, ker se niso hoteli vpisati v fašistične organizacije. V «battaglione speciale» so poslali 14 oseb, izredno sodišče pa je obsodilo 8 oseb. Nad 30 vaščanov se je izselilo v Jugoslavijo in Argentino, 66 družinam pa so poitalijančili priimke.

Društvo «Prešeren» V Boljuncu je moralo prenehati s svojim delovanjem. Krasno društveno knjižnico so fašisti zažgali.

Kar pa je ljudstvo prestalo, ko se je začelo oboroženo osvobodilno gibanje, je bilo podobno srednjeveški inkviziciji. Po padcu fašizma so Nemci s svojimi SS četami s pomočjo tržaške policije (kvesture) stopnjevali teror.

Tudi Opčine nad Trstom niso zaostajale. V osvobodilni boj so poslale 100 borcev, od katerih se 22 ni vrnilo. Ves čas osvobodilne borbe so Nemci ubijali talce, starce, žene in otroke. Opčine so bile priča neštetih takih pokoljev. Ko so v aprilu 1944. ob priliki neke akcije v kinu pobili 7 nacifašističnih krvnikov, so naslednji dan na Openskem strelišču omahnila trupla 71 mladih življenj.

V neposredni okolici Trsta, v Bazovici, ki šteje 720 prebivalcev in le 4 italijanske družine, so mnogo trpeli. Fašisti so pretepli 70 vaščanov, odgnali v zapore 40 in neznano kam 21 ljudi. Internirali in konfinirali so 10 prebivalcev, mnoge pa so peljali v Nemčijo. Osvobodilni fronti je dala Bazovica 100 borcev, od katerih jih je 9 padlo.

In še krvava kronika iz Doline. 14. 5. 1922. so prišli fašisti prvič v vas. Iskali so Pangerca, bivšega župana in deželnega poslanca. Čez nekaj dni so se vrnili. Preiskali so mu stanovanje, razmetali knjige in požgali akte. Prav tako so uničevali na občinskem uradu. Pozno ponoči so prišli pred hišo Sancin Ivana, ki je moral pijane fašiste peljati v Dekane. Mimo grede so strgali napis «omiki in napredku», ki je bil na novem šolskem poslopju. Vmes so grozili, vpili in celo streljali. V tem času je bilo konfiniranih 10 vaščanov, v kazenske bataljone pa poslanih skupno 43 vaščanov. Od 1922 naprej so stalno pretepali: po cestah, gostilnah itd. Kadar so zasačili v mraku kako skupino mladih ljudi, so jih začeli klofutati. Leta 1926. je pridrvela skupina pijanih miličnikov v gostilno, pretepla mirne ljudi in vaščanu Maverju izbila 2 zoba. Zaradi prestopa jugoslovanske meje je bilo obsojenih 5. oseb. Od leta 1931. do 1935. so spreminjali krstna in rodbinska imena. Prizadeti vaščan je dobil priporočeno pismo, potrdil s podpisom prejem in dal s tem, ne da bi vedel, kaj je podpisal, potrdilo, da je s spremembo imena zadovoljen. Zaradi neprestanega preganjanja se je preselilo 5 družin v Jugoslavijo, 10 pa v Ameriko.

Leta 1930. so otvorili na šoli prvi razred v italijanskem jeziku, nato so v petih letih izginili slovenski razredi. Najprej so bili ob službo mlajši učitelji, nato pa ostali. Učiteljstvo so silili, da se vpiše v njihovo učiteljsko organizacijo «EJA», ker pa učitelji niso na to pristali, so jih kmalu odpustili iz službe. V šoli so fašistični učitelji vcepljali otrokom sovraštvo do lastnega naroda.

Nagovarjali so jih celo, naj doma poslušajo, kaj govore njih starši proti fašizmu in naj o tem poročajo učiteljem v šoli.

Vse otroke so vpisali v organizacijo «Balilla» proti volji staršev ter jih oblekli v uniforme «Balilla». S silo so izterjevali pristojbine za izkaznice, ker jih ljudstvo ni hotelo plačati. Če so slišali otroke govoriti slovensko, so jih kaznovali, kajti prepovedali so jim govoriti med seboj v materinskem jeziku. Učiteljica Risc je vrgla učencu Štrajnu pero v oko, tako da se mu je izlilo in je oslepel. Materi je nato dala 1000 lir s pripombo, da mora molčati. Če je ta učiteljica slišala v razredu govoriti slovensko, je nad učenci vzrojila in dejala, naj grede ta jezik govorit v hlev. Psovke «s'ciavo» so bile tudi v razredu na dnevnem redu.

Župni upravitelj Bidovec Ivan je bil v oktobru 1936. konfiniran v Bergamo. Slovensko petje je bilo pri slovesnih petih mašah prepovedano; pete maše so morali peti v latinščini. Ko je bilo v bližini vasi nastanjeno italijansko vojaštvo, so morali domači duhovniki pridigati tudi v italijanskem jeziku. Na pokopališču niso dovolili slovenskih napisov.

S prefekture je dospel odlok, ki je poitalijančeval slovenske priimke. Občinski urad je moral tako popačene priimke vpisati v registre, uradne spise in vse listine Župni upravitelji pa so kljub prepovedi ves čas vpisovali v knjige slovenske priimke. Poitalijančene priimke so uporabljali le pri izdajanju krstnih, poročnih in mrtvaških listov.

Leta 1927 so Italijani razpustili pevsko društvo «Vodnik». Toda ljudstvo se je skrivaj zbiralo k pevskim vajam. Pod okriljem cerkvenega pevskega zbora je društvo, kolikor so prilike dopuščale, tajno nadaljevalo svoje delovanje. Čitalniške knjige in večino muzikalij so fašisti požgali. Društveno zastavo so vaščani dolgo časa skrivali, dokler je niso skrivaj poslali v ljubljanski muzej, kjer je še danes. Zaradi petja slovenskih pesmi so pevce večkrat klicali na odgovor in jih tudi pretepali. Pri preganjanju so se posebno izkazali: karabinjerski maršal Calzaora, Tomasini, brigadir Gobbo, karabinjer Arca, brigadir Tripepi, podešitat Radovani, poštni uradniki Januzzi, Tamaro, Ticomiglio, učitelj Olita, fašisti Plisca, Fedeli, Chitolo.

Zaradi fašističnega pritiska je bilo gospodarstvo uničeno, uspevati ni mogla nobena zadruga. Kmetijsko zadrugo so morali likvidirati. Za vsako malenkost so ljudem nalagali globe. Tako je morala n. pr. živina, ki so jo gnali na pašo ali s paše, hoditi vedno na desni strani ceste v vrsti druga za drugo, sicer je moral njen lastnik plačati globo. Povsod so podpirali nelojalno konkurenco. Vino iz Italije so prodajali nalašč po zelo nizki ceni, tako da se domače vino ni moglo prodati. Ene in iste davke so tudi večkrat terjali. Potrdila o plačilu niso mnogo zalegla, ker so istemu davku dali vsaki krat drugačno ime. Za malenkostne zneske so ljudem zaplenili šivalne stroje, pohištvo, pridelke in spravili posestva na boben. Karabinjerji in fašisti so kradli celo na polju. Lovrencu Štrajnu so za dobo 6 mesecev zaprli gostilno, ker so vaščani v njej prepevali slovenske pesmi.

Povsod se kaže zavednost slovenskih ribičev.

Mnogo so morali ljudje pretrpeti v letih suženjstva. 6 oseb je v zaporu umrlo, internirali so jih 14. Še danes se nič ne ve o usodi 10 oseb, ki so jih odpeljali. Nemci so hodili zvesto po stopinjah svojih fašističnih prednikov. Terorizirali so prebivalstvo, ropali in ubijali. 11. oktobra 1943. so obkolili vas in odpeljali 22 moških. Nekatere so izpustili, ostale pa odpeljali v Nemčijo. V marcu in aprilu istega leta so odpeljali skupno 63 oseb. V avgustu 1944. so opolnoči obkolili vas, odpeljali 3 osebe, 1 moškega pa ustrelili.

Dovolj!

To je slika tujega jarma.

Kdo na svetu, ki načelno ne odklanja pravice ljudstvu do svobode, se bo torej upiral, če so Primorci napisali pred svoje vasi: Nočemo tujega jarma. Kdo, razen onih fašističnih elementov, ki se jim je posrečilo vriniti se v ustanovo, ki nosi ime «Civilna policija» in ki z gorečnostjo podirajo te ljudske spomenike, in razen njihovih zagovornikov okoli «La Voce libera», ne pred njimi obstal in s spoštljivim molkom dal priznanje tako skromni zahtevi slovenskega ljudstva: Nočemo tujega jarma!

Prvi so jasno dali tako priznanje prav oni, ki so pod fašističnim jarmom enako trpeli. Dala so ga svobodoljubna ljudstva Jugoslavije, svobodoljubna ljudstva širom sveta in dal ga je pošteni italijanski delavec iz tržiških in tržaških ladjedelnic. Dal ga je takrat, ko se je odzval klicu primorskega Slovenca in Hrvata in šel za njima in z njima v skupni boj za njuno in za svojo svobodo. Daje ga ves čas, ko manifestira po tržaških ulicah, stavka po svojih tovarnah in z svojimi protesti brani stvar svobode pred novim suženjstvom.

Dal ga je sedaj, ko je v svojem predmestju postavil prav tako kot Slovenec na deželi slavolok in napisal nanj v svojem jeziku: Borili smo se za ljudsko oblast. Borili smo se za svobodo. Hočemo Jugoslavijo.

V tem novem, resničnem bratstvu, najmilejši tvorbi skupnega trpljenja in boja, pričakuje Primorska svojo zasluženo svobodo. Slovenski kmet in ribič in italijanski delovni človek skupno rotita: Nočemo fašističnega jarma — hočemo Jugoslavijo. Slovenec in Hrvat zato, ker je tam njuna rodna domovina, italijanski delovni človek pa zato, ker vidi v demokratični ljudski republiki ono obliko svojega življenja, ki mu daje pravico biti človek in enakopraven, zadovoljen član svoje družbe.

To je železna volja teh ljudi. To je tretji argument poleg etničnega in ekonomskega, ki daje mednarodni komisiji trden temelj za njeno pravilno in pravično rešitev.

en-še

Ni Slovenije brez Primorske ni Primorske brez njenih mest

Istrska tragedija

Ko so Nemci leta 1943. prvič požgali slovensko istrsko vas Šmarje nad Koprom, se je stari Matija Markežič umaknil in bežal z vsemi drugimi. Žene so odvlekle otroke in kako odejo. Poskrili so se v gozdove in čakali, da drhal odide iz goreče vasi. Staremu Markežiču se je malone bledlo, kajti ni šel z drugimi v gozd. Dvajset let so fašisti preganjali njihove otroke; da sedaj so mu še hišo požgali, ni mogel več prenesti, preveč je bilo trpljenja za njegova stara leta. Mahnil jo je proti svojim njivicam in mrmral zase: «To je moja smrt». Sto mladih fantov iz vasi pa je odšlo takrat k partizanom, k onim prvim, ki so odšli že prej. Žene in otroci so se vrnili v vas, toda brez Markežiča; snaha ga je našla pozneje utopljenega v majhnem vodnjaku na njegovih njivah. Bleda in šibka stoji ta žena s kopico svojih otrok na trgu sredi vasi, toda ko pripoveduje o vsem tem trpljenju, ji oči gorijo; ni je zmajalo. Vedno so pokale puške okrog Šmarja, partizani so prenočevali pri Glavinovi, kuhala je pozne večerje Hrvatinu, Savarinu, Vernaverju in še mnogim, katerih imena so danes kot imena padlih junakov iz Šmarja napisana z rdečimi črkami na gole zidove požgane hiše. Zato so že drugič pridrveli Nemci in fašisti ter zažgali, kar je ostalo. Takrat je zgorela vsa vas, dvesto hiš in gospodarskih poslopij. Vedno več se jih zbira na trgu sredi vasi, žene, ki so prinesle na glavi sena, druge z vedri vode, prihajajo možje in fantje in na desetine otrok. O svojem boju in trpljenju, o svojih zahtevah hočejo obiskovalcem, tujim novinarjem in preko njih vsemu svetu, mednarodni komisiji, ki jo pričakujejo, povedati. Razvnamejo se in ne govore več le obiskovalcem; drug drugemu vedno znova kličejo v spomin svoje trpljenje, bodrijo se, polni zaupanja. In zopet preglasijo strastne besede Maričke Prodanove vse druge: «In takrat — ogenj je že prasketal na naših strehah, 10 mož iz vasi so Nemci postavili pred tale zid, da bi jih streljali — takrat pa so se z brega oglasile partizanske puške. Samo sedemnajst jih je bilo naših, pa so pognali 180 Nemcev in fašistov iz vasi». Oglasi se Glavinova: «Glejte, v kakšnem siromaštvu živimo. Nimamo strehe, živinče le redko najdete v kakšnem hlevu. Dve zimi že trpimo, toda zdržali bomo tudi tretjo in četrto, če bo treba. Za to pa, za kar smo žrtvovali, bomo dali še žrtve!»

Siva in mračna je danes ta vasica v svojih razvalinah. Toda z obrazov, ki jih je oblikovalo trpljenje in borba, žari neomajna vera teh slovenskih ljudi in njihova pripravljenost, boriti se zato, da bi lahko začeli graditi v svobodi.

«Vsi hočemo Jugoslavijo, zanjo damo kri», trepeče glas Markežičeve hčere.

Šmarje stoji na gričku in globoko med grapami se spušča vijugasta cesta proti morju. Tihe in skrite čepe kamnite, neometane hiše med strmimi vinogradi. Pod njimi se lesketa morje in z njegove gladine se dvigajo silhuete mesta Kopra.

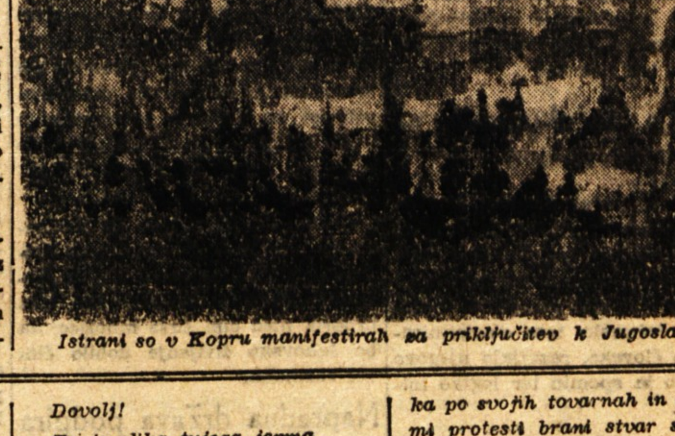
Mesto se je odtujevalo

Koper je v primeri z drugimi obalnimi, predvsem industrijskimi mesti, tiho, na videz zaspano mesto. Skrivljene, ozke, z velikimi kvadri tlakovane ulice zažive v dopoldanskih urah, zaživi trg pred «Porto Mudo», ko priženejo kmetje v mesto svoje osliče, natovorjene z zelenjavo, mlekom in jajci; oživé majhne trgovine obrtnikov v ulici Callegaria, kjer vsi prebivalci okolice kupujejo skromne življenjske potrebščine. Matteo Vouch (Matevž Volk) in Francesco Lonzar (France Lonžar), bereš na napisnih deskah njihovih delavnic; eden izmed znakov, kako so fašisti, prav tako kot italijanski gospodarji pred njimi, vršili svoje raznarodovalno delo med Slovenci. Ko hodiš po teh neštetih vijugastih ulicah pod majhnimi mostički, ki kot v Benetkah vežejo dve hiši preko ulice, mimo bogato izklesanih benečanskih portalov, mimo mračnih palač Conte Nobilov, Gravizijev in Madonizza, se ti odkrije na mah vsa zgodovina tega mesta. Beneški dožji so si poželeli slovanske zemlje, če ni bilo mogoče celine, pa obalo, ali vsaj del obale, pošiljali semkaj svoje uradnike, katerim so za njihove usluge podeljevali plemiške naslove. Z njimi so pripluli beneški trgovci in ustanavljali v teh mestih svoje podružnice. Za vitkimi oboki «Pretorie» na Piazza del Duomo so sodili benečanski sodniki slovenskemu kmetu, delali so benečanski uradniki ter rezali kruh slovenski zemlji, na kateri so se nastanili. Avstrija je zgradila tik ob morju, na najlepšem kraju morja, mogočno ječo. Njeni debeli zidovi, podzemne samice in težka vrata celic spominjajo na srednjeveške zapore. In ko si je fašizem gradil svoje trdnjave, se je zopet usidral v Kopru. Zetto, prosluli koprski fašistični krvolok, se je naslonil pri svojem poslu na šovinistične priseljence iz časa stare Avstrije. Na novo so se polnile ječe in skozi nje je šlo na tisoče Slovencev v italijanska taborišča in zapore.

In vendar ta težka zgodovina Istre, ki je naredila iz Kopra središče in izhodišče za raznarodovanje in zatiranje istrskega prebivalstva, ni mogla odtrgati in odtujiti mesta od svoje okolice. To mesto, kot vsa druga obalna mesta, živijo od svojega zaledja. Slovenski istrski kmet ga smatra za svoje mesto.

...in vendar je ostalo domače

Dokaz temu so bili prvi dnevi po osvoboditvi, ko so slovenski kmetje in koloni prikorakali s petjem in zastavami v Koper in se k proslavi zmage združili z mestnimi prebivalci, ki so jim prav tako z zastavami prišli naproti. Dokazali so to preteklo nedeljo, ko se je nad dvanajsttisoč ljudi iz okolice zbralo v Kopru na manifestacijo za priključitev k Jugoslaviji. Iz Kord in Čergaša, iz Gežona in Škocijana, kjer bivajo Slovenci komaj nekaj kilometrov od morja, so privreli ljudje v Koper. Prišli so od blizu, toda prišli so tudi po šest, osem ur daleč, iz Cernice, iz Hrastovelj, Pregara, Topolovca in drugod. Iz nekaterih vasi so prišli prav vsi prebivalci: koloni, kmetje in delavci, ki hodijo v Izolo in Trst na delo. Prišli so sproščeni vseh preteklih spon izrabljanja beneških in drugih poznejših italijanskih trgovcev, ljudi, ki so prišli preko Jadrana zasužnjevat zdrav rod kršne Istre. Prišli so in zagrnili mesto z zastavami ter izpovedali, kar jih je nenehno težilo in mučilo toliko let: postati svoboden, bratu brat, v mladi jugoslovanski republiki.

Istrani so v Kopru manifestirali za priključitev k Jugoslaviji.

KAKOR TEŽKE SANJE...

Ne vem, zakaj nisem mogel zaspati sinoči. Znova in vedno znova sem premljeval v sebi doživljaje svojega izleta po Primorski, s katerega sem se bil ravno vrnil. Burno so se mi prehitevale misli po glavi. Končno sem le zadremal.

Kar na mah je potrkalo. Bil je Franček. Nosil je svojo lepo novo uniformo, titovko in nemško brzostrelko.

«Kaj pa ti v Trstu?», se začudim. «No, vsedi se vendar! Kako pa to, da so te spustili v cono A, tako v uniformi, oboroženega in s titovko na glavi?»

«Ne sprašuj toliko, obleci se rajše hitro in pridi! Boš nam za vodiča. Nekaj tvojih dobrih prijateljev čaka nad Opčinami...»

Pred stanovanjem naju je čakal «jeep». Čisto navaden «jeep» z rdečo zvezdo in tablo SP. Le da je vozil neslišno. Hotel sem že vprašati Frančka, ali je to avto, ki je ugrabil dr. Smajda. Potem sem se spomnil, da ni «Fiat 1500» in da je več zadevnih vozil že rekvirirala tržaška policija. Morda pa je vendar ta, saj bistvo je, da ima rdečo zvezdo in da v njem sedijo partizani...

«Vidi se ti, da preveč bereš ‚Voce libera'», se je prizanesljivo nasmehnil Franček, ki je ves čas z ironijo in skozi svoja stara, temno obrobljena očala, čital moje misli.

Nisem se niti čudil, ko sem se spomnil, da je vendar že pred desetimi leti razbil te «špegle». Tudi temu se nisem čudil, da Franček sam vozi «jeep» in da se je skobacala pri Openskem obelisku gruča kakšnih dvajset ljudi od zadaj v naše vozilo, ne da bi se bili sploh ustavili in ne da bi bilo slišati najmanjšega prerivanja.

«Tovariši imajo časa do jutri opolnoči. Razkazal nam boš v tem času Primorsko», je rekel Franček. Pod nami se je svetlikalo nekaj luči ob morju.

«Pa pričnimo z Devinom...» Dahnilo se je. Mrko je štrlel grad v nebo. Na njegovi tržiški strani je nekaj tlelo. Bil je eden od prižganih devinskih slavolokov. Na eni strani je bil ves ogljen. Slavolok je šibko jokal.

«Kaj pa ti je?», ga je vprašal Joško. Osuplo sem se ozrl. «To je Uršič France — Joško», je pojasnil Franček. «Saj ga poznam», ga užaljeno prekinem. «Moj komandant je bil v Brdih in Beneciji. Na prve akcije me je vodil...»

«Kaj vendar jočeš?», je Joško ponovno vprašal slavolok.

«Požgali so me», je ihtel revček ves v plamenih.

«Kdo?»

«Policija.»

«Zakaj?»

«Ker sem Slovenec», je bruhnilo iz slavoloka...»

Tedaj sem čutil, da se moram obrniti. Pogledal sem Joška. Bil je ves v krvi, kot takrat, ko so ga ujeli Nemci in od samih ran nisem mogel spoznati, ali so ga ustrelili na begu ali so ga mučili do smrti. Tako strašno hudo mi je bilo za njega. Spomnil sem se njegove matere na Kobariškem, o kateri mi je tolikokrat pravil, kadar sva jo po gozdnih stezah mahnila na kakšno njegovih drznih akcij. Pripovedoval mi je, kako ga je doma učila slovenščine kako mu je dajala razne knjige, ker za šole ni bilo denarja. Joško je bil zidar, samouk. In vendar je bil izobraženejši od tolikih študentov, ki sem jih srečal v partizanih. Pravil mi je, kako je bila njegova mati zaskrbljena in vendar zadovoljna, ko je pobegnil iz Italije iz vojske v partizane. Edini sin je bil Joško, svoji materi je bil vse. In zdaj je mrtev.

«Zato sem torej crknil, zato sem se dal pobiti kot pes, da še ne bi smeli priznati, da smo Slovenci! Kot da bi bil zločin, da te je slovenska mati rodila! Uboga mama... Zakaj si dala svojega sina...»

Frančku je bilo hudo za Joška, pa je zavil navkreber, da ne bi več gledal požganega slovenskega slavoloka. «Šli bomo v Brda», mi je rekel, «tam ste bili vedno radi, mogoče mu bo tam laže...»

Ko smo se bližali Cerovemu, smo od daleč zagledali tanke. «Kaj so tu še vedno rastrelamenti?», je vprašal Nikita. Najraje bi bil skočil nazaj, da ga objamem, starega tovariša. Pa sem opazil zaprepaščeno, da je prav takšen kot takrat, ko so ga ubili fašisti. Tu blizu Cerovega, blizu njegovega lastnega doma je bilo. Prav v onih dneh je postal Titov oficir. Pa so ga obkolili po izdajstvu. Ko smo ga našli, je imel iztaknjene oči in ves pobit je bil od puškinih kopit. Začudeno je gledal zdaj z iztaknjenimi očmi na tanke.

«Pripravimo jim zasedo, kot takrat pri Moši!» je s svojo staro iniciativnostjo vzkliknil Joško.

«Pa to so vendar zavezniški tanki, niso nemški», ga hitro pomirim.

«Pa kaj delajo potem tu pri nas?», je vprašal začudeno. «Mar ni že deset mesecev tega, da smo zmagali? Tako hudo mi je bilo takrat, ko ste vkorakali v Gorico in jaz nisem mogel z vami. Bil sem srečen in vendar mi je bilo težko, ko sem videl jokati svoje starše...» Tudi Nikita je bil edini sin.

Nerodno mi je bilo zastran tankov. Nisem prav vedel, kaj naj mu odgovorim. In tedaj so tanki še začeli gaziti in podirati slavoloke.

«Aha, aha, že vem zakaj», se je zopet oglasil Joško. Saj piše na njih TU SMO SLOVENCI... Kaj pa se lažeš, da so zavezniški ti tanki? Mar se ne spominjaš, koliko angleških ujetnikov sem rešil, ko sem jih dal prepeljati čez Sočo? In zdaj naj bi jim ne bilo prav, da smo Slovenci!»

«Veš, to je zaradi neke razmejitvene komisije», sem mu skušal razlagati. «Ljudje jim dajejo dobrodošlico, pa pišejo na slavoloke in delajo napise, da bi vendar komisija razumela, da so za Jugoslavijo...»

«Pa zakaj to našim starim zaveznikom ni po godu? Zakaj rušijo, preganjajo, kar je slovenskega? Si videl tiste črne policiste z belo glavo kot avtarkične vžigalice? Saj so sami fašisti in bela garda, poznam jih vse od prej. Dva sta dezertirala iz mojega odreda. Glej, kako strahujejo ljudstvo! Kako, da je to dovoljeno, saj smo vendar zmagali?»

«Kakšna razmejitvena komisija?», se tedaj ujezi sicer tako blagi Nikita. «Ali nas ni padlo dovolj? Poglej, ali najdeš hišo brez vdove ali brez pogrešanega sina, pri nas v Brdih? Poglej neštete razvaline požganih hiš! Kaj pa še hočejo? Mar ne joče vsak kamen od prestanega gorja, po vsej prostrani Primorski? In zdaj bi morala to šele ugotoviti komisija?!»

Nisem mu hotel ugovarjati, le hudo nama je bilo s Frančkom, ko sva čutila, da je pričel misliti da je padel zaman.

Najhujše pa je prišlo, ko smo se približali razvalinam one hiše pri Peternelu, kjer so vrgli fašisti enajst ljudi v ogenj. «Vrnimo se, da nas še enkrat ne zažgo», so pričele tarnati žrtve in pričelo je strašno vpitje in tarnanje, kot takrat, ko so jih žive pometali v ogenj. Vseh enajst je bilo zdaj na «jeepu». Mi pa smo gledali lepo poslikano pročelje na razvalini, z naslikano jugoslovansko trobojnico. Tedaj se je zopet približal zavezniški tank. Pred hišo se je ustavil in pričeli so s samokresi streljati v zastavo. En strel je točno zadel v rdečo zvezdo, da se je zidovje kar razletelo na okrog. Franček pa je hitro vozil dalje, da ne bi naši gostje zopet stavljali mučnih vprašanj, zakaj streljajo naši zavezniki v našo zastavo.

Po vsej Primorski in Slovenski Benečiji smo vozili. Tudi v Tržiču in Trstu smo se ustavili, gledali smo, kako delavci na hitro pojedo svojo borno mineštro, kako jih čakajo od zunaj raztrgani otroci, gledali smo njih jadna bivališča, nekatera še zasilna v bivših protiletalskih bunkerjih, gledali smo, kako pišejo po tovarnah, da hočejo Tita, ker hočejo ljudsko oblast, gledali smo, kako so čuvarji brisali napise in kako so jih delavci naslikali znova. Tudi na promenadi XX. Settembre smo se ustavili. Policija je ravno razgnala štiri delavce, ker so se ustavili in tvorili skupino. «Elegantni gizdalini se lahko naberejo v gruče, toda mi... nas naženejo z lesenimi pendreki, ker smo zdaj brezposelni in razcapani. Brezposelni pa smo, ker smo bili partizani, pa nas sedaj ne sprejmejo več v službo...» smo slišali enega, kako se je pritoževal. Franček je zopet hitro pognal «jeep», da ne bi slišali pripomb naših gostov.

Ko smo se končno ustavili v Reziji, ko smo si bili ogledali vse neštete razvaline in bedo in nova strahovanja starih fašistov, je prikorakal s Kanina proti nam cel korpus. Ko se nam je približal, smo videli, da so sami mrliči. Na čelu je stopal Pino Tomažič in ogromna zastava, ki jo je nosil, se je vila vse tja v nebo in ovijala je ves svet v svoje pramene.

«Po kaj ste prišli?», jih je vprašal Joško.

«Po tebe in tvoje», je odgovoril Pino. «Ste videli vse? Prav vse?»

In tedaj sem videl, da je Joško ihtel kot otrok. Tudi Nikitu so lezle solze po udrtih licih in kar jih je bilo za Pinom, vsi so jokali, tiho in sramežljivo, kot joče samo junak v neskončni bolečini.

Ne vem, od kot se je na mah pojavil še Kajuh. Vsedel se je med mene in Frančka in zmajal je z glavo: «Joj, koliko jih je, koliko!... In da vidiš šele, koliko je nas! — Povejta jim vendar, naj ne jočejo! Saj za vsakim od njih je vstalo deset drugih. A ti imajo suhe oči in njih pesti so jeklene. Po tržaških in tržiških tovarnah jih vidiš, po istrskih, kraških in vipavskih vaseh. Nikoli jih ne bo mogoče pomoriti. In če bi njih ne bilo, bi moral še enkrat živeti, pri vas bi moral živeti, primorski tovariši! In za kar sem že enkrat umrl, bi prišel še enkrat umreti...»

Čudno mi je bilo, ko sem se zbudil danes zjutraj. Mislil sem na vse gorje te zemlje, mislil sem na padle tovariše. Mislil sem in premislil: Moramo biti vredni njih spomina. Potem ne bodo zaman njih žrtve.

F. R.

POMEN ŠAHA

Šahovska igra že skozi stoletja privlačuje pozornost vseh, ki so imeli priliko da so jo spoznali. Iz Indije je preko Bližnjega vzhoda prišla v Evropo skozi Španijo in Italijo. Včasih je bila le igra plemičev in dvorjanov, danes postaja vse bolj igra širokih množic.

Kaj je na njej takega, da si utira vse globlje pot med ljudstvo? Zakaj ni izumrla, kot mnoge druge igre? Mora biti nekaj več, kot sama igra, mora biti nekaj v njej, kar ne označujemo s samo besedo igra. Vsak, kdor se je le malo spoznal s šahom, bo moral odobriti besede nekdanjega, sedaj že pokojnega dr. Emanuela Laskerja, ki je dejal: «Šah je preveč znanost, da bi bil igra in preveč igra, da bi bil znanost.» Da je šah res neke vrste znanost, nam pričajo že neštevilne razprave o otvoritvah, o srednji igri, o končnici, pričajo nam debele knjige, pričajo nam mnogi strokovni časopisi. Bogata literatura o šahu, pisana s posebnimi znaki in polna diagramov, mora pri laiku že na zunaj zbuditi vtis, da je šah nekaj, kar se da znanstveno obravnavati. Kdor pa se poglobi v šah, pa se zaradi logične doslednosti šahovske teorije o otvoritvah, zlasti pa o končnici, tega vtisa še celo ne more znebiti.

Šah je umetnost

Po drugi strani pa govore zlasti ruski avtorji o šahu kot o neki umetnosti. To je zopet po svoje upravičeno. Krasnih kombinacij, ki so možne v šahovski igri in ki prinašajo vanjo presenečenje, navdušenje, razočaranje, včasih res ne moremo primerneje označiti kot z besedami: to je res umetnost.

S tretje strani zopet je šah igra, ki omogoča tekmovanje med klubi, mesti in državami; podobno kot tekmovanje telesno - vzgojnih društev. Morda je bil to tudi eden izmed razlogov, da so v Sovjetski zvezi vključili vse šahovske organizacije pod fizkulturo. Po nedavnem odloku zveznega notranjega ministrstva bo tudi v Jugoslaviji tako. Z ozirom na to, da je šah igra duha, bo to dejstvo marsikoga presenetilo. Večina šahistov je res mnenja, da bi spadala skrb za šah bolj pod ministrstvo prosvete, upoštevajo pa naj, da gre pri tem le za iskanje okvira. Odveč bi zato bilo izgubljati se v razglabljanju in razpravljanju, kam naj bodo šahovske organizacije priključene. Mnogo važnejše je vprašanje pomena, k iga ima šah.

...navaja na skupnost, na tovarištvo

Sovjetski prvak in kandidat za svetovno prvenstvo Botvinik pravi prav glede tega takole: «Šah ima velik pomen v kulturni dejavnosti naših društvenih množičnih organizacij. Šahovske igre disciplinirajo voljo človeka, razvijajo njegovo fantazijo in spomin ter logiko mišljenja».

V čem ima šah pomen za množične organizacije? Šah navaja ljudi na društveno življenje, na skupnost, na tovarištvo. Šaha ne moreš sam igrati. Lakho ga sam študiraš, za igranje pa se moraš navezati na tovariše. Zato dela šah iz samotarjev družabna bitja. Sindikalne, telesno vzgojne, mladinske in druge množične organizacije bodo imele člane trdnejše povezane med seboj, če jih bo družilo zanimanje in navdušenje še za kaj drugega, kot samo zato, za kar so ustanovljene, n. pr. za šah. Tu je prav šah v tem pogledu vez, ki drži trajneje in močneje kot vse drugo.

Še posebej pa se občutek za skupnost razvija pri medklubskih in mednarodnih tekmovanjih. Koliko sreča in zadovoljstva prinese borba za skupno stvar, za uspeh kluba, za uspeh moštva, ki mu pripadaš.

Zato pojdite šahisti iz kotičkov in zasebnih stanovanj med ljudi, priključite se enem ali drugem krožku. Našli boste zadovoljstvo.

Šahovska igra, pravi dalje Botvinik, disciplinira voljo človeka.

Za igro je treba zbrati misli in je treba biti zbran do konca. Vsako popuščanje v zbranosti prinese poraz. Ni čuda, če nekateri, ko slišijo govor o šahu, zamahnejo z roko besedami: «Igra mi je všeč, toda ne ljubi se mi misliti!» V večini primerov drži, da je človek duševen slabič. Odveč mu je in zoprno misliti, odveč in zoprno bo takemu človeku tudi drugo delo.

...utrjuje voljo do duševnega dela in za napredek

Skoro bi se drznil postaviti misel, da so uspehi na šahovskem polju za posamezne narode nekako merilo za voljo do duševnega dela in za napredek.

Danes je na najvišji ravni sovjetski šah. Desetine in desetine sovjetskih mojstrov predstavljajo razred najboljših na svetu. Sledi jim Amerika. Tudi Anglija ima dobre šahiste. Jugoslavija zavzema odlično mesto. Nismo dosegli drugih narodov v raznih pogledih. V volji po napredku smo jih brez dvoma. Z druge strani pogrešajo šahisti dobrih mojstrov med Francozi in med Italijani. Da južnjakom šah ni prikladen, bi le deloma dr. žalo. Saj so vendar Cuba, Capobianca, Maxiko, Tovreja, Indija Sultankana, Južna Amerika sama blesteča imena v mednarodnem šahovskem svetu.

...razvija fantazijo, spomin in logiko mišljenja

Šah pravi dalje Botvinik, razvija fantazijo in spomin ter logiko mišljenja. O tem pač ni nobenega dvoma.

Pripomnili bi samo, da se šahisti najbolj izkazujejo prav tam, kjer je potreben smisel za logično mišljenje. To pa je predvsem v prirodnih vedah. Cela vrsta odličnih šahistov deluje obenem s prav tako odličnimi uspehi na znanstvenem polju. Naj omenimo samo Dr. Euwe-ja, Botvinika, Smislova, pri nas dr. Vidmarja. Dr. Euwe je znan kot matematik, Botvinik je bil pred kratkim odlikovan z najvišjim redom za delo za izredne uspehe kot izumitelj na polju elektrotehnike, Smislov pa še preje na polju kemije. Vsi ti so začeli igrati šah že v mladih letih. Kar vsiljuje se nam sklep, da jim je morda pri znanstvenem delu prišla prav sposobnost za duševno koncentracijo in za logično mišljenje, ki so si jo gotovo v znatni meri pridobili pri šahu.

Če enkrat spoznamo in priznamo pomen šaha, je naša prva dolžnost, da se vprašamo, kaj je treba napraviti, da bo šahovska igra prodrla med čim širše množice, da bo šahovsko življenje dobilo čim več razmaha.

Napredna država podpira razvoj šaha

Pojdimo se tudi v tem primeru učit k bratom Rusom. Njihov šah je danes vodilen na svetu. Kako je do tega prišlo, nam najlepše pojasnjuje članek Botvinika, ki ga je pred kratkim objavil v «Trudu». Začenja se takole:

«Sovjetska šahovska umetnost se lahko s pravico ponaša s svojimi uspehi. Šah je v naši državi zares postal ljudska igra, stotisoči ga radi igrajo in se zanj navdušujejo. Ker uživa priznanje v široki družbi in ker uživa državno podporo, ima vse pogoje za nadaljnji razvoj.

Ni dolgo tega, odkar sta se pomerila na mednarodnem šahovskem radijskem turnirju najmočnejši moštvi sveta, moštvo SSSR in moštvo USA. Ta izredno zanimiv turnir se je končal z visoko zmago sovjetskih šahistov v razmerju 15 plus 4 polovice. Pri tem pa je treba upoštevati, da sovjetski mojstri doslej niso sodelovali v mednarodnih tekmah med moštvi dalje, da so imeli za nasprotnike take mojstre mednarodne višine, kot so Fine, Raskovsky, Kashdan, in končno da so imeli ameriški šahisti mnogo izkušenj z olimpijale, kjer so stalno zavzemali prva mesta. V radio-matchu so sovjetski mojstri pokazali visoko teoretsko zmožnost, pripravljenost in brezhibno tehniko.

Sovjetsko moštvo je kot edinstvena in čvrsta skupnost dostojno predstavljajo čast svoje velike domovine. Predstavljalo je desetine in stotine tisočev šahistov, ki so z napetim zanimanjem spremljali potek igre. Zmaga njih moštva pomeni zmago sovjetske šahovske šole, ki se je učvrstila pod pogoji socialistične ureditve in ki je prevzela tradicijo najboljše šahovske kulture.

Za časa tekme so bile ustanovljene v mnogih podjetjih, ustanovah, šolah, fakultetah šahovske sekcije in krožki in tisoči omladincev so se prvič pozanimali za to igro in prvič sedli za šahovsko mizo. Množične organizacije, ki se naslanjajo na široko mrežo delavskih klubov, kulturnih domov, oskrevališč itd. lahko nudijo učinkovito pomoč v propagandi šahovske igre.

Mnogi sovjetski mojstri so šli skozi izvrstno šolo sindikalnih turnirjev. Sindikalne organizacije so organizirale tekme med moštvi, tekme za prvenstvo tovarniških krožkov, organizirale so večerne šahovske sestanke, tekme v reševanju problemov itd. Ogromen je bil in je pomen sindikatov za šah v SSSR.

Prepričani smo, da bo tudi pri nas šah enkrat na visoki stopnji. Učimo se vsi šaha!

O TISKU

(o zgodovini najjačjega kulturnega orožja)

Vsak dan beremo časopise in knjige. V tisočih izvodih izhajajo in vsakdo si jih more nabaviti. Knjiga spremlja otroka od zgodnje mladosti do smrti. V šoli se iz nje uči, kar bo v življenju potreboval. Časopisi mu prinašajo vesti iz vsega sveta. Skoro nikoli ne pomislimo, da nekdaj ni bilo tako. Nikoli se ne vprašamo, kako je bilo včasih, četudi danes vemo, da papir in tisk nista tako stari iznajdbi.

Človek v ledeni dobi ni znal pisati. Tudi pozneje še dolgo ne. In morda ga je ravno potreba, da se neko stvar zapomni, in jo sporoči drugemu, privedla do tega, da je začel misliti, kako bo to storil. Ohranjene so nam slike, ki jih je človek v ledeni dobi risal na stene svojih duplin. Morda se je iz tega razvila prva pisava. Najstarejša pisava je pisava v podobah. Človek si je za vsako besedo narisal znak, risal podobo poleg podobe in tako pisavo imenujemo podobopisje. Še danes z njo pišejo najprimitivnejši narodi. Seveda taka pisava ni posebno prikladna in se z njo ne more izraziti vse. Egipčani so si pomagali drugače. Za posedine glasove ali za celo skupino glasov so postavili posebne znake. Imenujemo jih hieroglifi. Iz teh znakov so pozneje Sirci stvorili nov način pisanja, način, kakor ga imamo še danes. Za vsak glas so postavili svoj znak. Skozi tisočletja se je pisava spreminjala in pri raznih narodih dobivala druvačne oblike.

Znake za pisanje so si torej ljudje že izmislili. Kam pa so pisali? Papirja v začetku še niso poznali. Sele čas jim ga je prinesel v svojem razvoju. Prvi človek je pisal s kakim ostrim predmetom na kamen ali drevesna debla. Pri starih Babiloncih in Asircih so našli veleknjižnice. Knjige iz teh knjižnic so kaj čudne. Nič kaj posebno pripravne niso in tudi težke so. Babilonci in Asirci so pisali na glinaste plošče, podobne našim opekam. Rimljani so si pomagali drugače. Lesene plošče so previekli z voskom in v vosek z ostrim predmetom vtiskali znake. Mnogo iznajdljivejši so bili Egipčani. Priroda sama jim je pomagala. Po močvirnih krajih v Egiptu raste rastlina papiros. Ima velike liste, katere so Egipčani uporabljali za podlago, na katero so pisali. Tudi iz njenega stržena so stiskali plošče, ki so bile kakor papir. Obenem s pisanjem na papiruse so pojavlja tudi pisanje na pergament. Kožo živali so ostrgali, da ni bila več dlačna, posušili so jo in zgladili. Na take kože so prav lahko pisali in bile so tudi zelo trpežen material. Tudi obrezali so jih že v pravokotno obliko, kakršno imajo današnji listi v knjigah. Pergamentne liste so mogli tudi vezati enega na drugega in nastala je knjiga. Vendar pa je bil način pisanja na pergament zelo drag.

Kako so iznašli tisk

Že v zgodovini Babiloncev beremo, da so si za razmnoževanje enakih znakov napravili posebna tiskala. Bili so taki kot današnji žigi. Tudi služili so istemu namenu kot naši pečatniki. Z njimi so tiskali posamezne črke ali cele besede v ilovico. Enake pečatnike so poznali tudi Grki. Z istim načinom tiskanja so že mnogo let pred Kristusovim rojstvom barvali različne vzorce na blago za obleko in za zavese. V zgodovini Kitajcev najdemo podatke, da so Kitajci že pred 1800 leti poznali tiskanje z lesenimi deščicami. Na lesene plošče so izrezali črke in znake, tudi cele podobe, in z njimi tiskali celo knjige. Pred 1.500 leti so že na tak način natisnili prvi časopis. Na enak način so pozneje tudi v Evropi tiskali igralne karte, svete podobce in podobne stvari. V srednji Evropi je cvetela v 15. stoletju celo taka tiskarska obrt.

Posamezne oblike črk so izrezaval, že Rimljeni v les in slonovo kost. Toda niso uporabljali to za tiskanje. Dajali so stebričke z vrezanimi črkami otrokom za igrače, da bi si otroci na ta način oblike črk zapomnili in se tako naučili brati.

Prvi poizkus tiskanja s posedinimi črkami so napravili Kitajci okrog leta 1045. Neki kovač je črke vlil iz bakra, toda poizkus ni uspel.

Gutembergova iznajdba - temelj sodobnega tiska

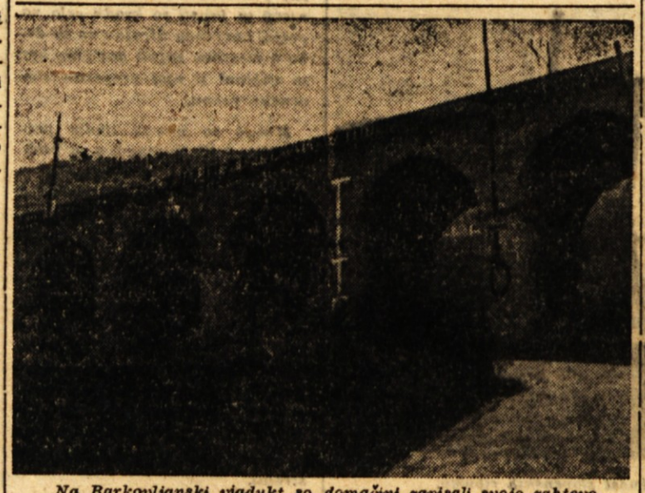
Uspelo je šele Gutembergu. Znano je, da je izklesal na trdi kovini črke in jih vtisnil v baker. Nato je v vdolbino vlil drugo kovino in tako dobil večje število enakih črk. Obrezal je posamezne stebričke, da so bili vsi enako veliki. Na tak način je mogel postaviti črko poleg črke, jih zvezati v besedo in celo vrsto. Tudi celo stran je sestavil na tak način. Uspelo mu je. Toda to delo še ni bilo glavno. Uspelo mu je iznajti stiskalnico, s katero je mogel papir pritisniti na stran črk, ki je bila z barvo namazana. Takoj po Gutembergovi iznajdbi se je tiskarstvo začelo širiti. Pospeševal ga je politični pomen, ki ga je tisk povzročil. V petdesetih letih je bilo natisnjenih že skoro pol milijona stvari, ki se imenujejo prvotiski. Takih prvotiskov imamo v Ljubljani v študijski knjižnici okrog 600.

Kako hitro so se tiskarne širile, vidimo iz tega: V Rusiji so po Gutembergovem načinu tiskali že leta 1493. v cirilici. Istega leta je bila ustanovljena prva tiskarna v Črni gori. Prenesel jo je Djuradj Černojevič iz benetk v samostan v Cetinje. V dveh letih so na novem tiskarskem stroju natisnili štiri cerkvene knjige.

Tiskarne so se vedno bolj širile. Tudi potreba po tisku je postajala vedno večja. Leta 1552. so postavili prvo tiskarno v Beogradu. V Ljubljani pa šele 1575. leta. Ustanovil jo je Janez Mandelic. Njegova tiskarna je delala samo pet let, 1.582. leta je moral tiskarno zapreti. Vendar pa smo Slovenci že prej dobili tiskane knjige. Prvo tiskarno za Slovence je uredil v Urachu Primož Trubar.

Kjerkoli se je tiskarstvo pojavilo, so ga vladajoči sloji omejevali. Celo zatirali so tisk, ker so se bali tiskane besede. V Turčiji je sultan Bajazit II. celo pod smrtno kaznijo prepovedal tiskanje. Kljub temu, da se je tisk močno širil, se vendar sredstva za tiskanje niso mnogo izboljševale. Dolgo časa si je moral tiskar črke vlivati sam, si sam napraviti stiskalnice in sam preskrbeti barve. Šele v 19. in 20. stoletju zaznamujemo v tiskarstvu velik napredek. Devetnajsto stoletje je stoletje iznajdb. Poleg ostalih strojev je prineslo tudi stroj za izdelovanje črk. V rabi je še danes. Tudi stavni stroj so poskusili sestaviti. Lesene stiskalnice pa so nadomestili z železnimi. Strojem so poskusili dati parni pogon. Uspel je šele 1.811. leta v Londonu. Toda ta stroj še ni tiskal kdo ve kako hitro. 400 pol na uro. Tudi ravna ploskev ni bila posebno prikladna. 1.813. leta so poskusili tiskati s cilindrasto ploskvijo in uspelo jim je v eni uri natiskati 1.100 izvodov. Tehnika je stroje zboljšala in iznašla tudi nove. Danes je mogoče v tiskarni, ki ima dovolj strojev, v enem dnevu natisniti milijon izvodov, s skoro 100 stranmi.

Papir in tisk korakata danes z roko v roki skozi naš čas in sta za vse človeštvo neprecenljivega pomena. Razmnožujeta misel in besedo poedincev in jo dajeta na razpolago splošnosti. Brez papirja in tiska bi si današnje izobrazbe, vede in znanosti ne mogli zamišljati. Res je, da zavzema radio vedno večji razmah, toda tiskane stvari so stalne. Živa beseda se v etru izgubi, tiskana stvar pa ostane, ohrani se in jo moremo vedno znova uporabljati.

Na Barkovljanski viadukt so domačini zapisali svojo zahtevo.

Zgodovina našega smučarstva

Pravijo da je telesna vzgoja blažilno sredstvo za vse strasti človeškega življenja. Če je to resnično dejstvo, potem moramo postaviti smučarstvo na prvo mesto. Ono ne osvoji samo duše in srca posameznika, temveč, zbližuje skupne ljudi, ki jim odkriva prelestne čare zimske prirode. Že dolgo časa poznamo smuči, zato je naša dolžnost, da se spoznamo z našo smučarsko preteklostjo.

Kot najstarejša doba v razvoju našega smučarstva je takozvano bloško smučarstvo. V času, ko je bilo smučarstvo razvito samo na severu Evrope, se je pojavilo med Slovenci to smučarstvo, ki ni imelo nobene zveze s severnim cmučarstvom. Ko so se pojavile v srednji Evropi prve smuči, smo imeli mi Slovenci že pet stoletij staro smučarstvo, ki se je v isti obliki ohranilo prav do danes. Ta način smučarstva je služil ljudem pozimi kot prometno sredstvo. Prav zaradi tega imamo Slovenci poleg Rusov in Skandinavcev svoje lastno smuško izrazoslovje. Vsi drugi narodi uporabljajo ali ruske ali skandinavske izraze. Vsekakor smo lahko ponosni na tako dejstvo, ponosni na našo smučarsko zgodovino, ki nam ni prinesla le mnogih koristi, ampak ker predstavlja važen kulturen faktor, katerega nam zavida marsikatera država; saj smo edini narod s smučarsko zgodovino v južni in srednji Evropi.

Kakšne so bile prve smuči

Prvi, ki omenja v svojih spisih smuči, je Ziga Herbestein, ki je imel svoj grad v Vipavski dolini. Prepotoval je mnogo dežel in končno ga je zanesla pot tudi v Rusijo, ki jo je opisal v posebni knjigi. Ta knjiga je važna zaradi tega, ker je v njej opisal tudi rusko smučarsko življenje. Ne vemo sicer, v koliko je bil Herbestein navezan na bloško smučarstvo, gotovo pa vemo, da je rusko smučarstvo opisal na pobudo domačega, bloškega. Na Blokah so poznali vse vrste smuči, in to: široke, kratke smuči, dve dolgi, ozki smuči in tri smuči z vrvico. Po Herbesteinovem opisu o smučeh z vrvico lahko sodimo, da je ta vrsta prišla k nam od drugod. Bila je prav posebno razvita v vasi Gora nad Sodražico. Brez dvoma pa je, da so široke - kratke smuči našega lastnega izvora.

Valvazorjevi zapiski o „bloškem izumu"

Pri raziskovanju bloške smučarske zgodovine ne smemo prezreti našega slavnega zgodovinarja Valvazorja, ki v neki svoji knjigi opisuje tudi naše bloško smučanje kot tedanje zimsko prometno sredstvo. Valvazor poroča o bloškem smučarstvu naslednje: «Kadar zapade pozimi sneg in tako zamete pot, da se v snegu vse pogreza in udira, tedaj vzamejo ljudje majhne pletenice, prepletene s šibovjem ali pa tudi z motvozom ter si jih privežejo na nogo. Na ta način hodijo potem varno in brez skrbi po snegu. In čeprav je sneg nov in mehak, vseeno obdrže te pletenice človeka na površju in se ne poglablja v sneg — kar je zanimiva iznajdba.

O smučeh, kar je za nas najvažnejše, pa pravi Valvazor takole: «Imajo pa kmetje na Krajnskem po nekod, posebno pri Turjaku in tam okrog še en poseben izumek, česar nikoli in nikjer drugod nisem videl, s čemer se pozimi, ko zapade sneg, z neverjetno naglico spuščajo z visokega hriba navzdol. Tu si vzamejo dve leseni deski, približno četrt palca debeli in pol dolžine navadnega čevlja široki ter približno pet čevljev dolgi. Deski sta na koncih zakrivljeni, v sredi pa je pritrjen usnjat jermen, v katerem tiče noge. Na vsako nogo se natakne tako po ena deska. Poleg tega drži kmet v rokah in pod pazduho močen kolec, je nagnjen precej nazaj in se opira nanj ter krmari na ta način tudi po najbolj strmih bregovih, moral bi prav za prav reči, leti in frči navzdol. Ko stoji tako na deskah in se z vso močjo opira na kolec, drsi s takšno brzino, da prav nič ne zaostaja v brzini za onimi na Holandskem, ki letajo na drsalkah po ledu.»

Da sta ti dve opisani iznajdbi v hoji po snegu resnično našega izvora, se vidi s tega, da kaj podobnega ne zasledimo prav v nobeni drugi deželi, ki pridejo tozadevno v poštev, kot so: Nemčija, Holandska, Švica, Francija, Italija in Španija.

Iz tega Valvazorjevega opisa vidimo, da je Valvazorja zelo zanimalo naše tedanje smučarsko življenje, če mu je posvetil toliko pozornosti. Prav gotovo smo lahko zelo ponosni na izum naših prvih smučarskih bloških pradedov.

Z našo lastnino se ponašajo drugi

Največje zasluge pri nadaljnem razjasnjenju naše najstarejše smučarske zgodovine pa ima naš znani in dolgoletni organizatorični smuški delavec ter največji pobornik Planice Jožo Gorec, ki je s pomočjo drugih zgodovinarjev prišel do sledečih zaključkov: Bločani so smučali samo za potrebo, t. j. kadar so imeli v visokem snegu nujne opravke. Za zabavo so smučali samo enkrat v letu, na pustni torek, ki je bil določen kot nekak smuški dan, kjer so za hrupno zabavo uporabljali tudi smuči. Mladina pa tudi starejši so se zbrali in med seboj tekmovali. Kdor je padel, je postal predmet zasmeha in sramote. Na ta smučarski praznik, če ga hočemo tako imenovati, pa je bila tudi navada, da sta se fant in dekle peljala v smuku le na enem paru smuči. Fant je krmaril smuči, dekle pa se ga je oklenilo okrog pasu. Če se je fant prevrnil, je bil deležen temeljitega krohota in zasmeha.

Prav gotovo pa mladini ni zadoščala samo postna smučarska zabava. Čeprav staršem ni bilo po godu, so otroci odšli bosi smučat in tako zadostili vsem svojim željam po uživanju smučarskega športa. Trditev švedskega univerzitetnega prof. Vilunda, da so švedski vojaki zanesli v tridesetletni vojni k nam smuči, so ovrgli smuški zgodovinarji - strokovnjaki, ki so ugotovili, da so bloške smuči mnogo starejše od tridesetletne vojne. Pa tudi naša pristna domača smučarska terminologija nam dokazuje, da so smuči naš proizvod in da jih niso prinesli k nam od drugod, kajti če bi bilo temu tako, bi s smučmi prinesli tudi smučarske izraze.

Ob tej priliki moramo povedati, da je pri nas vse premalo razumevanja za našo smučarsko zgodovino. Medtem ko mi zanemarjamo naso lastnino, se tuji narodi in tuja mesta ponašajo z našimi starimi bloškimi smučmi. Tako dunajski muzej, alpski muzej v Monakovem, narodni muzej v Stokholmu, smuški muzej v Oslu in muzej v Helsinkih.

To so torej nekatera dejstva o razvoju našega smučarstva, o bloškem smučanju, ki pa nam še niso dokončno rešila vseh skrivnosti. Prepričani pa smo, da nas bo še bližnja prihodnost pripeljala k končnemu odkritju in osvetlitvi, ki bo v ponos našemu smučarstvu.

Dobra srca

Squadra d'armamento staz. ferroviaria Opčina daruje za tisk. sklad 200 lir.

— Benčič Franc «Za našega dijaka» 1000 lir.

— Namesto cvetja na grob pok. Silvane Mevlja daruje Gruntar Karel iz Bazovice 400 lir «Za našega dijaka», v isti namen daruje Jelušič Cecilja 200 lir «Za sirote padlih partizanov».

— Družina Klarič daruje 200 lir «Za Vojkov dom».

— V spomin druge obletnice smrti našega sina Marjana, daruje družina Gec (Sežana) «Za našega dijaka» 200 lir; za «sirote padlih partizanov» 200 lir; za «tiskovni sklad» 200 lir.

V počastitev spomina bratranca Skerjanca Oskarja darujeta Marta in Rafael Kocjan 500 lir za sirote padlih partizanov v Bazovici.

Odg. urednik DUSAN HRESCAK

ZAHVALA

vsem tistim, kateri so nam na kateri koli način pomagali ob bolezni in kruti smrti naše drage tete in svakinje

MARIJE STRNAD

Posebno zahvalo pa smo dolžni č. g. župniku, pevskemu zboru in vsem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti.

SEZANA, 2. marca 1946.

Žalujoča DRUZINA KOCJAN

Poizvedbe

JERAM CVETKO, Podpleče št. 5, šel 1943, ob razpadu Italije, v partizane. Bil dodeljen mehanični delavnici IX. korpusa. Pogrešan pri zadnji ofenzivi 29. marca 1945. Tovariši so javili, da so ga zadnjič videli na Mrzli Rupi pri Trjbuši, kjer je pomagal pri prenašanju ranjencev. Vsakdor, ki bi kaj vedel o njegovi usodi, se naprosa, da sporoči: Jeram Tereziji, Podpleče št. 5, Cerkno.

FONDA MILAN, roj. 16. sept. 1926., odšel v partizane 24. aprila 1944. na komando mesta Vinica. Od tam premeščen k III. brig. Zadnje vesti 5. sept. iz Vinice v Beli Krajini. Vesti prosi Fonda Frančiška, Lokev 215 pri Trstu.

MALI OGLASI

ANGLESCINO poučujem zameno za slovenščino izobraženca. Ponudbe na «Primorski dnevnik» 191.

HIŠO

s sedmimi prostori in vrtom, v tržaški okolici, zamenjam s KAMIONOM, tovornim avtom 10-15 stotov nosilnosti, z dovoljenjem za kretanje. Naslov v upravi «Primorskega dnevnika». 182

IZ TRŽIČA

V ponedeljak dne 4. III. 1946 ob 20.30 uri priredi Slovensko prosvetno društvo „Triglav" ples pod imenom „NOČ NA JADRANU" v Circolo Arte e Cultura, Viale del Porto. Vabilo dobite v društvenih prostorih 190

NAGROBNE SPOMENIKE IN PLOŠČE različne velikosti dobite pri kamnoseku V Sv. SRIŽU pri Trstu 189

STROJ ZA REZANJE ZELJA NOV, VELIK, S STIRIMI NOŽI, L. 12.000 na prodaj SANCIN ALMA, Servola Ul. Vigneti 62, TRST 190

DVE KMEČKI HIŠI v Standrežu pri Gorici z gospodarskimi poslopji, dvoriščem in vrtom prodam ugodno. Pojasnila pri uredništvu «Soškega tedna» Gorica.

KRZNARNA

nakupuje posamezne kose ali pa večje količine kož

PODLASIC POLHOV-KUN VEVERIC

PO NAJBOLJŠIH CENAH

ZILIOTTO - TRST

Via Trento št. 11, III - Telef. št. 26-158

Zastopnik za Jugoslavijo JULY MAYER - TRST, Piazza della Borsa 3

MUSEK VITO:

Louis Pasteur

(Ob petdesetletnici njegove smrti)

Pred petdesetimi leti — 28. oktobra 1895 — je umrl Louis Pasteur, slovečl francoski znanstvenik in raziskovalec sveta najmanjših živih bitij, mož, čigar delo predstavlja v marsikaterem pogledu zmago nad smrtjo.

Pasteur je prav za prav ustanovitelj znanosti o življenju najmanjših bitij, mojster, ki je odkril svetu prve povzročitelje različnih nalezljivih bolezni in je prvi spoznal tako imenovane bakterije, baolle ter druge mikroorganizme, kakor imenujemo te majhne, samo pod drobnogledom vidne povzročitelje raznih bolezni. Pasteur se ni v svojem znanstvenem delu omejil na eno samo področje. S svojimi ogromnimi odkritji je posegel revolucionarno v vse panoge, saj je zarezal nove brazde v kemiji, medicini, bakteriologiji, farmakologiji. Njegova odkritja, prizadevanja in delo niso ostala samo znanstveni izsledki, temveč so bila tesno povezana z vsakdanjim življenjem in so imela čisto praktične posledice tudi zanj.

Kot profesor v Lilleu je začel raziskovati, kaj je vzrok vrenju vina, kajti okolica tega mesta je bogata vina in vinske industrije. Do njegovega prihoda v Lille so vsi mislili, da je vrenje mošta navaden kemični pojav, da pri njem ne sodelujejo živi organizmi. Pasteur je s svojimi raziskovanji dokazal, da povzročajo vrenja mošta in drugih alkoholnih pijač posebna drobna živa bitja — bakterije, ki se naselijo v moštu in jim je za življenje potreben samo kisik iz zraka. Posledice tega odkritija so bile ogromne. Vinarski industriji so se na široko odprla vrata neštetih novih možnosti. Izdelovanje brezalkoholnih pijač, ki so razen prijetnega okusa tudi izredno zdravilne, je bilo možno samo po tem velikem odkritju.

To je bilo prvo odkritje, ki je po njem zaslovelo Pasteurjevo ime. V dobi, ko je raziskoval vzroke vrenja, pa se naenkrat pojavi neznana bolezen, ki je na široko zajela svilioprejke in grozila uničiti svilarsko industrijo v Evropi. Tudi tukaj je Pasteur začel s svojim delom in odkril in ugotovil povzročitelje te nove, tajnstvene bolezni — majhno živo bitje, vidno samo pod drobnogledom. Pasteur se ni ustavil samo pri odkritju. Šel je dalje in ugotovil, kako se bolezen širi, kako jo je mogoče zaustaviti. Južna Francija, ki se v veliki večini preživlja s svilarstvom je bila tako rešena gospodarskega zloma.

Po tem odkritju je Pasteur začel preiskovati bolezni pri ljudeh in živalih. V nasprotju s trditvami vseh tedanjih znanstvenikov, zlasti zdravnikov in živinozdravnikov, je Pasteur trdil, da so vzrok mnogim boleznim pri ljudeh in živalih drobna živa bitja, imenovana bakterije. Z znanstvenim delom je svoje trditve dokazal in ugotovil povzročitelje porodniške vročice, tvorov, svinjske kuge, kurje kolere itd. Njegovo odkritje se je izpopolnilo še s spoznanjem, da postane človeško ali živalsko telo odporno, če mu vbrizgamo oslabljene povzročitelje dotične bolezni. Tako je Pasteur uvedel tudi zelo važen način v zdravljenju bolezni, zdravljenje s tako imenovanimi cepivi ali serumi, ki je danes zelo razširjeno, saj poznamo zdravljenje mnogih nalezljivih bolezni po tej metodi.

Najbolj pa je zablestelo Pasteurjevo ime, ko je spoznal in odkril svetu povzročitelja stekline in iznašel tudi cepivo proti tej strašni bolezni. Ravno ti dve odkritji in to delo spada med največja dejanja Pasteurjevega duha. Zaradi njegovih spoznanj in njegovih odkritij, ki jih je svet sprejel z ogromnim navdušenjem, je bilo mogoče začeti z reševanjem ubogih ljudi, ki so jih oklali steki psi in so bili do tedaj obsojeni na strahotno smrt zaradi stekline.

Takšno je bilo njegovo znanstveno delo v najbolj kratkih obrisih. Največja značilnost Pasteurjeva je pa prav za prav njegovo znanje kakor tudi sposobnost, da je z izredno natančnostjo umel opazovati vse življenje in pojave okoli sebe, da je vedno poizkušal vsemu okoli sebe najsti resnično stvarne vzroke in povode. S tem svojim znanjem in s temi sposobnostmi je v znanost prinesel često novega duha — duha stvarnosti, ki se je izražal v njegovi zahtevi po poizkusih in sklepanju po njih v nasprotju s dotedanjim brezplodnim govoričenjem in besedičenjem. Prav zaradi tega je Pasteur dosegel take uspehe v svojem delu, zaradi tega je njegovo delo postalo odločilnega pomena za vse čase.

Težko bi dobili v znanosti učenjaka, tako strogega nasproti samemu sebi in svojemu delu, kakor je bil ravno Pasteur. Pasteur ni nikoli maral govoriti o katerem koli svojem poizkusu in raziskovanju, če to delo ni prej prestalo najstrožje kontrole. V ustvarjalnem stremljenju tega ogromnega duha opazimo dve osnovni težnji: strastno in smelo težnjo po novih idejah in mislih, na drugi strani pa hladnokrvno, strogo in dosledno kontrolo svojega dela, kontrolo, ki je edina šele dajala pravico do življenja sleherni njegovi ideji.

Pred petdesetimi leti pa Francija ni izgubila samo velikega učenjaka in dobrotnika vsega človeštva, izgubila je s Pasteurjem tudi velikega domoljuba. Ob neki priliki je Pasteur govoril svojim francoskim učencem: «Služite vsemu človeštvu, toda ne pozabljajte pri tem na ta košček zemlje, ki predstavlja našo domovino!» Ko je Prusija leta 1870. napadla Francijo, je star Pasteur hotel v prve vrste. Vse strahote, ki so jih Nemci počenjali v Franciji in nad francoskim ljudstvom, so povzročile v Pasterju strašno sovraštvo do Nemcev, ki se ga nikoli do svoje smrti ni hotel otresti. To je bil tudi vzrok, da je najbolj odločno odbil naslov častnega doktorja, ki mu ga je hotela podeliti slavna univerza v Bonnu; prav tako je odklonil visoko nemško cesarsko odlikovanje in nagrado.

Pasteurjevo ime bodo ljudje izgovarjali vedno s spoštovanjem in hvaležnostjo, saj je bilo vse njegovo delo, vse njegovo življenje in vse njegovo prizadevanje posvečeno trpečemu človeku.